

**KORPUSAVUSTEINEN DISKURSSINTUTKIMUS JOKA-
MIEHENOIKEUKSISTA HELSINGIN SANOMIEN VERK-
KOARTIKKELEISSA**

Alexi Mäkelä
Maisterintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden lai-
tos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Aleksi Mäkelä	
Työn nimi Korpusavusteinen diskurssintutkimus jokamiehen oikeuksista Helsingin Sanomien verkkoartikkeleissa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Toukokuu 2021	Sivumäärä 51
<p>Tiivistelmä</p> <p>Retkeily ja luonnossa liikkuminen ovat kasvattaneet suosiotaan viime vuosina. Suomessa merkittävä luonnossa liikkumisen mahdollistaja on jokamiehen oikeudet. Ne ovat myös esimerkki elävästä kulttuuriperinnöstä. Maisterintutkielmassani tutkin, millaisia jokamiehen oikeuksia jäsentäviä diskursseja Helsingin Sanomien verkkoartikkeleissa esiintyy.</p> <p>Työni teoreettis metodologisena viitekehyksenä toimii korpusavusteinen diskurssintutkimus, joka yhdistelee diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan teorioita ja menetelmiä. Analysoin aineistostani uusia merkittäviä kollokaatteja jaotteleamalla niitä diskurssiprosodioihin ja kuvaamalla, millaisen merkityksen kollokaatit aineistossa saavat. Diskurssien analyysin vaiheessa hyödynsin kollokaattien jakoa diskurssiprosodioihin ja syvensin analyysiä toimijoihin, ilmiöihin ja sosiokulttuuriseen kontekstiin havaitakseni, millaisia merkityksiä jokamiehen oikeudet saavat aineistossa.</p> <p>Tutkielmani aineistona toimivat Helsingin Sanomat -lehden verkkosivuilla vuosien 2000–2020 välillä ilmestyneet verkkoartikkelit, joissa mainitaan sanan <i>jokamiehen oikeudet</i> jokin sananmuoto. Helsingin Sanomat on Suomen laajalevikkisin päivälehti. Ajallisella rajauksella ja suurilevikkisellä aineistolla pääsen kiinni viimeaikaisiin jokamiehen oikeuksista tehtyihin jäsennyksiin, joilla voisi nähdä olevan verrattain suuri merkitys yhteisten merkitysten rakentajana. Tutkielmani tutkimuskysymyksinä ovat: 1. Millaisia merkittäviä kollokaatteja noodi jokamiehen oikeudet saa Helsingin Sanomien verkkoartikkeleissa? 2. Millaisia jokamiehen oikeuksia jäsentäviä diskursseja verkkoartikkeleissa muodostuu?</p> <p>Selvästi eniten aineistossani esiintyy määrittely-diskurssi, jonka viitekehyksessä jokamiehen oikeudet nähdään ilmiönä, jonka alle kuuluu tiettyjä toimintoja. Osittain tämä johtune sanomalehden tekstilajien informaatiota välittävästä tehtävästä, osittain tarpeesta määrittellä niiden sisältö luonnossa kulkijoille. Muissa aineistossani esiintyvissä diskursseissa jokamiehen oikeuksia jäsennellään jokamiehen oikeuksiin kohdistuvien muutostarpeiden kautta, toimintaan käytettävien maa-alueiden ja niiden omistamisen kautta sekä vertailemalla jokamiehen oikeuksia muiden maiden liikkumisoikeuksiin. Tutkielmani tuo uutta tietoa sanomalehdissä tehdyistä jokamiehen oikeuksien jäsentelyistä, syventää suomalaisen korpusavusteisen diskurssintutkimuksen kenttää sekä on osa jokamiehen oikeuksista käytävää kansalaiskeskustelua.</p>	
Asiasanat diskurssit, korpuset, jokamiehen oikeudet, sanomalehdet, korpusavusteinen diskurssintutkimus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Merkitsevien kollokaattien jakautuminen prosentuaalisesti diskurssiprosodioihin.....	22
TAULUKKO 2	Merkitsevien kollokaattien jakautuminen prosentuaalisesti diskursseihin	23
TAULUKKO 3	Mahdollisuudet-diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla.....	24
TAULUKKO 4	Rajaaminen-diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla.....	27
TAULUKKO 5	Muutostarpeet-diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla.....	32
TAULUKKO 6	Alueiden omistajuus -diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla.....	36
TAULUKKO 7	Vertailu-diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla.....	39
TAULUKKO 8	Diskurssiprosodioihin ja diskursseihin kuulumattomat kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla	41

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIELMAN KONTEKSTI JA TEORIA.....	5
	2.1 Jokamiehen oikeudet	5
	2.2 Diskurssintutkimus	7
	2.3 Korpuslingvistiikka	9
	2.4 Fraseologia.....	11
	2.4.1 Kollokaatio	11
	2.4.2 Diskurssiprosodia.....	12
	2.5 Korpusavusteinen diskurssintutkimus.....	14
3	AINEISTO JA METODIT.....	16
	3.1 Tutkimusaineisto	16
	3.1.1 Aineiston kuvaus.....	16
	3.1.2 Aineiston keruu	17
	3.2 Metodit.....	18
	3.2.1 Merkitsevien kollokaattien analyysi	18
	3.2.1.1 Kollokaattien rajausta	18
	3.2.1.2 Diskurssiprosodioiden analyysi merkitsevistä kollokaateista	19
	3.2.2 Diskurssien analyysi.....	20
4	DISKURSSIPROSODIOIDEN JA DISKURSSIEN ANALYYSI.....	22
	4.1 Johdanto analyysiin	22
	4.2 Mahdollisuudet- ja rajaaminen-diskurssiprosodiat ja määrittely-diskurssi	
	23
	4.2.1 Mahdollisuudet-diskurssiprosodia.....	23
	4.2.2 Rajaaminen-diskurssiprosodia.....	27
	4.2.3 Määrittely-diskurssi	30
	4.3 Muutostarpeet-diskurssiprosodia ja -diskurssi.....	32
	4.4 Alueiden omistajuus -diskurssiprosodia ja -diskurssi.....	36
	4.5 Vertailu-diskurssiprosodia ja -diskurssi.....	38
	4.6 Diskurssiprosodioihin ja diskursseihin kuulumattomat kollokaatit.....	41
5	PÄÄTÄNTÖ	43
	LÄHTEET	48
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Maisterintutkielmassani tutkin, kuinka Helsingin Sanomien internetsivujen verkkoartikkeleissa käsitellään jokamiehen oikeuksia. Tutkielmassani selvitän korpusmenetelmiä hyödyntäen, millaisia jokamiehen oikeuksia jäsentäviä diskursseja verkkoartikkeleissa ilmenee.

Retkeilyn ja luonnossa liikkumisen suosio on ollut kasvussa viime vuosina. Viimeisen vuoden aikana luonnossa liikkumisen suosiota on lisännyt maailmanlaajuinen koronaviruspandemia. (Metsähallitus 2021.) Suomessa merkittävä luonnossa liikkumisen mahdollistaja on jokamiehen oikeudet, joita ilman luonnossa toimiminen olisi mahdollista vain yleisillä alueilla, teillä ja itseomistamalla maalla (Tuunanen, Tarasti & Rautiainen 2012: 3).

Jokamiehen oikeuksilla tarkoitetaan oikeutta liikkua, oleskella, leiriytyä tilapäisesti ja hyödyntää tiettyjä luonnontuotteita riippumatta siitä, kuka alueen omistaa (Tuunanen ym. 2012: 9). Jokamiehen oikeudet kuuluvat kaikille Suomessa asuville sekä oleskeleville (Ympäristöministeriö 2016: 3).

Jokamiehen oikeuksista käytävä keskustelu on merkityksellistä myös aineettoman kulttuuriperinnön tutkimuksen näkökulmasta. Jokamiehen oikeudet ovat esimerkki kansanperinteen siirtymisestä sukupolvelta toiselle. On mahdollista puhua jopa ”suullisesta perimätiedosta”, sillä jokamiehen oikeuksia ei ole erikseen kirjattu mihinkään lakiin. (Vuolle & Oittinen 1994: 21.) Opetus- ja kulttuuriministeriö nimesi jokamiehen oikeudet Elävän perinnön kansalliseen luetteloon vuonna 2017. Liikkumiseen ja ulkoilijoiden edunvalvontaan keskittynyt järjestö Suomen Latu pyrkii muiden pohjoismaisten ulkoilujärjestöjen kanssa saamaan jokamiehen oikeudet Unescon ylläpitämälle aineettoman kulttuuriperinnön listalle (Suomen Latu).

Jokamiehen oikeuksia ei ole juurikaan tutkittu kielenkäytön tai diskurssien näkökulmasta aikaisemmin. Suomen Latu toivoo internetsivuillaan jokamiehen oikeuksia kulttuuriperinteenä tarkasteltavan mahdollisimman monista näkökulmista (Suomen Latu). Itse keräämäni korpuksen ja diskurssintutkimuksen menetelmien avulla pääsen käsiksi jokamiehen oikeuksia käsitteleviin kirjoituksiin ja jokamiehen oikeuksien saamiin merkityksiin viimeisen 20 vuoden ajalta, mikä on aikaisemmin tutkimaton näkökulma jokamiehen oikeuksiin.

Tutkielmani teoreettisena ja metodisena taustana toimivat korpusavusteinen diskurssintutkimus sekä fraseologia. Korpusavusteinen diskurssintutkimus yhdistelee korpustutkimuksen ja diskurssintutkimuksen lähtökohtia ja menetelmiä. Korpus-tutkimuksessa analysoidaan suuria tekstiaineistoa tietokoneavusteisesti (Biber, Conrad & Reppen 1998: 4). Diskurssintutkimuksessa taas tutkitaan diskursseja, jotka ovat tietynlaisia tapoja jäsentää asioita ja ilmiöitä (Fairclough 2003: 17). Fraseologia taas tarkastelee sellaista jonkin kieliopillisen muodon tai sanan yhdessäesiintymistä jonkin kielellisen rakenteen kanssa, joka tapahtuu useammin kuin olisi oletettavaa (Gries 2008: 6).

Maisterintutkielmani tutkimuskysymyksinä ovat:

1. Millaisia merkitseviä kollokaatteja noodi *jokamiehenoikeudet* saa Helsingin Sanomien verkkoartikkeleissa?

2. Millaisia jokamiehenoikeuksia jäsentäviä diskursseja verkkoartikkeleissa muodostuu?

Ensin suoritan korpusohjelmalla merkitsevien kollokaattien haun käyttämällä noodia eli hakusanaa *jokamiehenoikeu** ja jaottelen sekä analysoin merkitseviä kollokaatteja diskurssiprosodian näkökulmasta, sen jälkeen nimeän ja analysoin merkitsevien kollokaattien konkordansseissa eli esiintymisyhteyksissä aktuaalistuvia diskursseja. Käsitteitä, menetelmiä ja analyysitapoja avaan enemmän myöhemmissä luvuissa.

Aikaisemmin jokamiehenoikeuksia ei ole juurikaan tutkittu kielentutkimuksen alalla. Kielentutkimuksen metodeja lähellä on Tuulentien ja Rantalan (2013: 2–3) tutkimus, jossa tutkittiin käytettyä argumentaatiota 20 suomalaisessa ja 20 ruotsalaisessa jokamiehenoikeuksia käsitelleessä blogikirjoituksessa. Blogikirjoituksista havaittiin viisi argumentatiivista teemaa: **yksityisomistus, valtionomistus ja identiteetti, ekologia, kaupallistuminen ja elämäntapa ja kulttuuri** (mts. 4). Aiheeseen liittyy vahvoja näkökulmia ja argumentteja etenkin liittyen luonnon kaupalliseen käyttöön (esim. marjojen poiminta) sekä yksityisomistukseen (mts. 6).

Suurin osa suomalaisia jokamiehenoikeuksia koskevasta tutkimuksesta on tehty perehtyen niiden toimivuuteen ja niihin kohdistuviin muutostarpeisiin eri osallisten, etenkin maanomistajien näkökulmista. Esimerkiksi Miettinen (1997) on tutkinut liikuntasosiologian pro gradu -tutkielmassaan jokamiehenoikeuksien toimivuutta juuri maanomistajien näkökulmasta. Tulosten mukaan maanomistajat kokivat jokamiehenoikeuksien toimivan melko hyvin. Ongelmien koettiin liittyvän luonnon vahingoittamiseen ja roskaamiseen. (Miettinen 1997: 51–53.) Jokamiehenoikeuksien toimivuutta kartoitettiin myös esimerkiksi Ympäristöministeriön selvityksessä vuonna 2007, jossa haastateltiin maanomistajia, luonnossa ulkoilijoita ja viranomaisia. Vastaajien mukaan jokamiehenoikeudet toimivat melko hyvin. Suurimmat ongelmat riippuivat vastaajista: maanomistajien mukaan ongelmia ovat esimerkiksi luvaton maastoliikenne, yksityisteiden käyttö, luvaton tulenteke sekä koirien irtipitäminen. Ulkoilijat mainitsivat ongelmina koirien irtipitämisen, aidat, pysäköintimahdollisuuden estämisen sekä luvattomat kieltotaulut. Viranomaiset taas listasivat ongelmiksi luvattoman

maastoliikenteen, yksityisteiden käytön, luvattoman tulenteon sekä kalastussääntöihin liittyvät ongelmat. (Ympäristöministeriö 2007: 7–8.) Myös Lehtonen, Heikkinen ja Hirvonen (2007) ovat tutkineet haastatteluin ja kyselytutkimuksin sitä, kuinka jokamiehenoikeudet toimivat ja millaisia ongelmia niihin liittyy.

Jokamiehenoikeuksien on tarkasteltu yhdentyvän Euroopan näkökulmasta Vuolteen ja Oittisen (1994) tutkimuksessa. Tutkimus julkaistiin aikana, jolloin Suomi oli liittymässä Euroopan unioniin, muttei tiedetty vielä, millaisia käytännön vaikutuksia liittymisellä tulee olemaan. Tutkimuksessa esitetään uhkakuvia siitä, kuinka EU:hun liittymisen jälkeen ulkomaalaiset vieraat ylikuormittavat suomalaista luontoa (Vuolle & Oittinen 1994: 46). Jälkikäteen voidaan sanoa, ettei yhdentynyt Eurooppa ole vaikuttanut Suomen jokamiehenoikeuksiin tai luonnon tilaan (Tuunanen ym. 2012: 132). Tutkimuksessa kartoitettiin myös Miettisen ja Ympäristöministeriön selvityksen tapaan retkeilijöiden, maanviljelijöiden ja kansalaisten mielipiteitä jokamiehenoikeuksista, niiden arvosta ja toimivuudesta. Jokamiehenoikeudet olivat kaikkien ryhmien mielestä nykyihmiselle merkittävä oikeus ja jokamiehenoikeuksien koettiin toimivan hyvin. Suurimmiksi ongelmiksi nimettiin ympäristön roskaus ja vahingoittaminen, kotirauhan häirintä, moottoriajoneuvot luonnossa, luvaton liikkuminen yksityisteillä ja niillä tapahtuva virheellinen pysäköiminen. (Vuolle & Oittinen 1994: 25–28.) Havaitut ongelmat olivat siis jokseenkin samansuuntaisia kuin aiemmin esitellyissä tutkimuksissa.

Oikeustieteellisestä näkökulmasta jokamiehenoikeuksia on tutkinut esimerkiksi Laaksonen (1980), joka tutkimuksessaan on tarkastellut, millainen on yhtäältä maanomistajien oikeusasema, toisaalta jokamiehenoikeuksien hyödyntäjän oikeusasema, ja mitä lakiin perustuvia suojautumiskeinoja kummallakin osapuolella on käytettävissä.

Kielentutkimuksen näkökulmasta on huomattava, että termi *jokamiehenoikeudet* sisältää yleispätevää maskuliinista sanastoa eli sanan *mies* siitä huolimatta, että jokamiehenoikeudet koskevat kaikkia Suomen luonnossa liikkujia sukupuolesta riippumatta. Sanastossa ja sanonnoissa esiintyvä yleispätevä maskuliininen sanasto on esimerkki suomen kielessä ilmenevästä kielellisestä epätasa-arvosta. (Suomen kielen lautakunta 2007.) Jokamiehenoikeuksien nimitykseen on otettu kantaa jo vuoden 1992 Perusoikeuskomitean mietinnössä (Komiteamietintö 1992), jossa esitettiin jokamiehenoikeuksien kirjaamista perustuslakiin. Mietinnössä käsitettä *jokamiehenoikeus* ei kuitenkaan olisi haluttu sisällyttää lakiin osittain siksi, että se olisi voinut mahdollistaa mielikuvan kyseisten oikeuksien kuulumisesta vain miehille. Jokamiehenoikeuksien sijaan mietinnössä käytettiin käsitettä *perinteinen oikeus liikkua luonnossa*. (Komiteamietintö 1992: 362.) Suomalaisista päivälehdistä Aamulehti on ottanut vuonna 2017 käyttöön sukupuolineutraalin linjauksen, ja loppuvuodesta 2018 lehti ilmoitti käyttävänsä siitä eteenpäin jokamiehenoikeuksien sijaan ”yleensä” sukupuolineutraalia termiä *jokaisenoikeudet* (Aamulehti 2018).

Helsingin Sanomat käyttää edelleen johdonmukaisesti verkkoartikkeleissaan termiä *jokamiehen oikeudet*, eikä aineiston keräämiseen käytetty hakutoiminto löydä sukupuolineutraalilla hakusanalla *jokaisenoikeus* kuin yhden verkkoartikkelin. Niinpä tutkielmassani käytän termiä *jokamiehen oikeudet*. Niin tutkijan kuin lukijankin on kuitenkin tarpeen tiedostaa, että käytetty kieli ja termit ovat merkittäviä kielenkäytön mallien ja sitä myöten tasa-arvon ylläpitäjinä ja rakentajina (Suomen kielen lautakunta 2007).

2 TUTKIELMAN KONTEKSTI JA TEORIA

Tässä luvussa esittelen tutkielmani kannalta oleelliset käsitteet ja teoreettiset lähtökohdat. Esittelen aluksi jokamiehenoikeuksien käsitteen sekä taustat. Sen jälkeen avaan omissa alaluvuissaan tutkielmani kahta pääasiallista teoreettismetodologista viitekehystä, diskurssintutkimusta sekä korpuslingvistiikkaa. Näiden jälkeen käsitteelen kahta fraseologian alalle kuuluvaa, analyysin kannalta oleellista käsitettä: kollokaatiota ja diskurssiprosodiaa. Vasta näiden lähtökohtien ja käsitteenmäärittelyjen jälkeen luvun lopussa käsitteelen työni laajaa teorettismetodista viitekehystä, korpusavusteista diskurssintutkimusta, joka hyödyntää edellä esiteltyjä eri teorialähtökohtia, menetelmiä ja käsitteitä.

2.1 Jokamiehenoikeudet

Kuten johdannossa jo lyhyesti avasin, jokamiehenoikeuksilla tarkoitetaan tiivistettynä oikeutta liikkua, oleskella, leirytyä tilapäisesti ja hyödyntää tiettyjä luonnontuotteita riippumatta alueen omistajasta (Tuunanen ym. 2012: 9). Tunnusomaista jokamiehenoikeuksille on se, ettei sen käyttäjän henkilöpiiriä voida yksilöidä, vaan se kuuluu lähtökohtaisesti kaikille, Suomen tapauksessa kaikille Suomessa oleskeleville (Ympäristöministeriö 2016: 3). Jokamiehenoikeuksien käyttö kohdistuu toisen omistamaan maa- tai vesialueeseen riippumatta alueen omistus- tai hallintasuhteista. Jokamiehenoikeuksien käyttö on maksutonta, harmitonta ja hienovaraista. Lisäksi jokamiehenoikeuksien käytön on oltava vähäistä sekä tilapäistä. (Laaksonen 1980: 28–29.)

Lyhyesti määriteltynä suomalaisten jokamiehenoikeuksien nojalla saa liikkua jalan, hiihtäen ja pyöräillen kaikkialla paitsi pihamailla ja erityiskäyttöön otetuilla alueilla, oleskella ja teltailla tilapäisesti siellä missä liikkuakin, poimia luonnonmarjoja, sieniä ja kukkia, onkia ja pilkkiä sekä kulkea vesistöissä ja jäällä. Kiellettyä taas on häiriön tai haitan aiheuttaminen muille tai ympäristölle, lintujen pesinnän ja

riistaeläinten häiritseminen, puiden kaataminen tai vahingoittaminen, sammalen, jäkälän, maa-aineksen tai puun ottaminen, kotirauhan häiritseminen, roskaaminen, moottoriajoneuvolla ajaminen maastossa ilman maanomistajan lupaa sekä kalastus ja metsästys ilman asianomaisia lupia. (Ympäristöministeriö 2016: 20.) Tarkempi luettelo ja jokamiehen oikeuksien lainsäädännöllinen perusta löytyy kattavasti esimerkiksi Vuolteen ja Oittisen tutkimuksesta (1994: 16–20).

Jokamiehen oikeuksia ei Suomessa määritellä laissa varsinaisena oikeutena kuin yksittäisissä kohdissa. Sen sijaan jokamiehen oikeuksien reunaehdot ja käyttämisen rajat määritellään lainsäädännössä kiellettyjen asioiden avulla. (Tuunanen ym. 2012: 14.) Osittain jokamiehen oikeudet perustuvat kirjoittamattomaan maan tapaan, osittain ne on turvattu lainsäädännössä ja osittain ne voidaan johtaa rikoslain säännöksistä. Kun vuonna 1992 pohdittiin, kirjataanko jokamiehen oikeudet Suomen perustuslakiin, perusoikeuskomitean mietinnössä jokamiehen oikeuksia ei olisi haluttu kirjata täsmällisesti lueteltuna ja rajattuna listana, vaan perustuslain kohdan tulkinnassa jokamiehen oikeuksien piiri olisi tullut selvittää monenlaisen lähdeaineiston avulla. (Komiteamietintö 1992: 362.) Kaltenbornin, Haalandin ja Sandellin (2001: 420–421) jäsenyyksen mukaan jokamiehen oikeudet ovat ”vapaa tila”, jota rajaavat seuraavat neljä laillista rajoitusta: taloudelliset edut, ihmisten oikeus yksityisyyteen, luonnon suojeleminen sekä luonnon käyttö, millä tarkoitetaan maanviljelyä ja metsätaloutta.

Mahdollisuus kulkea ja toimia toisen mailla voidaan nähdä ikivanhaksi tavaksi (Laaksonen 1980: 31). Jossakin muodossa tällainen vapaa käyttö lienee ollut tunnettu kaikkialla kaikkina aikoina. Oikeusinstituutiona jokamiehen oikeudet kuitenkin juontavat juurensa roomalaisten *usus publicus* -käyttöoikeuteen sekä keskiajan germaaniin oikeuslähteisiin. Nämä vanhat oikeudet kiinnittivät huomion lähinnä käytön kohteeseen, eivät itse käyttövaltaan tai käyttäjään. (Manner 1953: 13.) Myös pohjoismaiden oikeuskäytännössä jokamiehen oikeudet ovat ikivanhat (mts. 15). Saattaa olla, että alun perin mahdollisuus on tunnettu vain tietyllä alueella, mutta on sittemmin laajentunut myös muualle. Tällaisesta yleisesti hyväksytystä tavasta on myöhemmin tullut niin sanottu maan tapa. (Laaksonen 1980: 31–32.) Laaksonen tarkoittaa maan tavalla kirjoitetun lain säädöksen puuttuessa käytettävää toissijaista tapaoikeutta. Yleiskielessä käsitteellä voi olla negatiivinen konnotaatio; Kielitoimiston sanakirjan (KS s.v. *tapa*) mukaan *maan tapa* -termiä käytetään ’yleisesti noudatettavasta tavasta, us. laajasti hyväksytystä lain, moraalien tms. kannalta arveluttavasta menettelystä’.

Jokamiehen oikeuksien nojalla tapahtuvaa toimintaa kutsutaan myös yleiskäytöksi, etenkin vesilainsäädännössä. Termi *yleiskäyttö* juontuu alun perin aiemmin mainitusta roomalaisesta oikeudesta. (Manner 1953: 11.) Manner viittaa 1900-luvun alkupuolen tutkimuksiin, joissa käytettyä termiä *jokamiehen oikeus* hän pitää yleiskäyttövaltaa heikompana oikeutena, joka sallii lähinnä kulkemisen toisen metsässä tai yksityisellä tiellä (mts. 12). Toisaalta Laaksonen (1980: 1) käyttää termiä *yleiskäyttö* myös jokamiehen oikeudesta maalla, johtuen sen käytöstä vesioikeudessa. Nykyään

yleiskäyttö-termiä käytetään lähinnä viitatessa vesilain yleiskäyttöoikeuteen (Hollo 2014: 99).

Avasin johdannossa nykypäivän suomalaisten jokamiehenoikeuksien merkitystä liittäen ne niiden mahdollistamaan retkeilyyn sekä esimerkiksi aineettomasta kulttuuriperinnöstä käytävään keskusteluun. Näiden seikkojen lisäksi jokamiehenoikeuksilla on ollut suuri merkitys silloin, kun Suomen tieverkosto on ollut heikko ja toisen mailla on jouduttu kulkemaan vain päästäkseen paikasta toiseen. Lisäksi jokamiehenoikeudet ovat auttaneet työttömyys-, nälänhätä- ja sota-aikoina, jolloin metsistä kerätyt marjat, sienet ja muut luonnontuotteet ovat olleet tärkeitä toimeentulon parantajia. (Laaksonen 1980: 2.)

Suomen jokamiehenoikeuksien tapaan samankaltaiset oikeudet ovat voimassa myös Ruotsissa ja Norjassa sekä joiltain osin Tanskassa ja Islannissa. Suomen tapaan pohjoismaisten jokamiehenoikeuksien pohjana ovat keskiaikaiset maankäyttölait. (Kaltenborn, Haaland & Sandell 2001: 418–419; Vuolle & Oittinen 1994: 37.) Pohjoismaiden jokamiehenoikeuksien välillä on eroavaisuuksia. Tanskan ja Islannin jokamiehenoikeuksia rajaavat huomattavasti maiden maantieteelliset tekijät: Tanskassa maan pieni koko, asukastiheys ja maan käyttö laajasti viljelytarkoituksiin, Islannissa taas maan omaperäinen, arka luonto (Vuolle & Oittinen 1994: 37–39).

Tanskan ja Islannin tiukkojen rajoitusten vuoksi varsinaisten jokamiehenoikeuksien voi siis nähdä olevan voimassa Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa. Norjan jokamiehenoikeudet ovat tiukemmin säädellyt, ja jokamiehenoikeudet ovat suojatut lakisäädöksellä, toisin kuin Suomessa ja Ruotsissa (Kaltenborn ym. 2001: 421). Ruotsissa jokamiehenoikeuksien nähdään olevan kaikkein laajimmat, mutta muistuttavat paljon Suomen vastaavia. Ruotsin ja Suomen jokamiehenoikeudet eroavat esimerkiksi siinä, että Ruotsissa myös nuotion sytyttäminen on sallittua ilman maanomistajan lupaa. (Vuolle & Oittinen 1994: 37–38.)

2.2 Diskurssintutkimus

Diskurssintutkimuksen tärkeänä peruslähtökohtana on se, että kielenkäyttö on kielellisen toiminnan lisäksi sosiaalista toimintaa. Kullakin ilmaisulla kielenkäyttäjä aina paitsi kuvaa asioita myös tekee jotakin: toimii jossakin roolissa, neuvottelee, tekee päätöksiä, kuuluu yhteisöön. Niinpä diskurssintutkimuksen viitekehityksessä kieltä ei nähdä vain lingvistisenä vaan myös sosiaalisena järjestelmänä ja siten kielenkäyttöä tutkimalla voidaan saada tietoa kielen lisäksi myös yhteiskunnasta ja kulttuurista. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 13–14.) Kielenkäytön toiminnot eli funktiot eivät ole välttämättä tarkoituksellisia tai tietoisia, vaan kielenkäyttäjä voi toiminnallaan mahdollistaa erilaisia asiantiloja myös tiedostamattaan (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 42–43).

Diskurssintutkimuksen taustalla on funktionaalinen kielikäsite, joka tarkoittaa sitä, että kieli nähdään vuorovaikutuksen välineenä ja sosiaalisena ilmiönä (Luukka 2000: 135). Funktionaalisen kielikäsitteen näkökulmasta kielelliset merkitykset ovat tilannesidonnaisia ja ne syntyvät kulloisessakin sosiaalisessa kielenkäyttötilanteessa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 13–14; Luukka 2000: 138).

Oleellista diskurssintutkimuksen taustalla on myös näkemys kielen ja kontekstin kaksisuuntaisesta suhteesta: yhtäältä ympäröivä maailma eli konteksti vaikuttaa kielenkäyttöömme, toisaalta kielenkäytöllä rakennetaan ympäröivää maailmaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 17). Tällaista näkemystä ympäröivän maailman rakentamisesta kutsutaan kielen konstruktiivisuudeksi. Kielenkäyttäjä rakentaa eli konstruoi kohteet, joista puhuu. Mitä tahansa asiaa tai ilmiötä kuvattaessaan kielenkäyttäjä samalla lataa kohteeseen piileviä oletuksia siitä, mikä on ”normaalia”. (Jokinen ym. 1993: 18–19.)

Diskurssintutkimuksessa keskeinen käsite on **diskurssi**. Käsitteellä voidaan tarkoittaa eri asioita: laajemmassa merkityksessä diskurssit ovat erilaisia kielenkäyttötilanteita, kun taas tarkemmassa ja tämän tutkielman kannalta oleellisessa merkityksessä diskurssit ovat sosiaalisesti hyväksytyjä kielenkäytön tapoja liittyen johonkin ilmiöön (Gee 2011: 34). Tällaiset kielenkäytön tavat ovat suhteellisen vakiintuneita ja sisäisesti yhteneviä (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 50).

Diskursseilla eli eri kielenkäytön tavoilla representoidaan ja käsitteellistetään maailman ilmiöitä eri tavoin. Niinpä erilaisilla diskursseilla voi olla erilaisia suhteita toisiinsa: ne voivat esimerkiksi kilpailla keskenään tai toiset voivat olla vahvemmin esillä kuin toiset. (Fairclough 2003: 124.) Jotkin diskurssit saattavat saada niin yhteisesti jaetun ja itsestäänselvän aseman, että ne muuttuvat ”totuuksiksi” ja painavat muut diskurssit marginaaliin. Esimerkkinä tästä esitetään tilanne, jossa kansallisen kulttuurin puhtautta korostava diskurssi saisi ylivallan ja tukahduttaisi alleen kansojen keskinäistä yhteenkuuluvuutta vaalivan diskurssin. (Jokinen ym. 1993: 29.) Diskurssit toki myös muuttuvat ajan kuluessa: eri diskurssit nousevat hegemonisiksi ja vajoavat marginaalisemmiksi eri aikoina (Baker 2006: 14). Tästä usein käytetty esimerkki on aiempina vuosisatoina hegemonisessa asemassa ollut homouden sairautena näkevä diskurssi, kun taas nykypäivänä vallalla on homouden yhtenä seksuaalisista suuntautumisista näkevä diskurssi. Kielenkäyttäjät rakentavat diskursseja sosiaalisissa käytännöissä ja samaan aikaan diskurssit rakentavat sosiaalista todellisuutta (Jokinen ym. 1993: 26–27). Tämä käsitys diskursseista heijastelee Pietikäisen ja Mäntynsen (2009: 17) esittämää ajatusta kielenkäytön ja kontekstin suhteesta.

Kontekstin käsite on diskurssintutkimuksessa oleellinen. Koska kielelliset merkitykset ovat tilannesidonnaisia, täytyy analyysin kohteena olevaa kielenkäyttöä tarkastella tietyssä ajassa ja paikassa sekä suhteuttaa tulkinta siihen (Jokinen ym. 1993: 29–30; Luukka 2000: 144). Niinpä yhdenkään sanan, ilmauksen tai diskurssin merkitys ei ole pysyvä vaan dynaaminen ja kontekstista riippuvainen (Pietikäinen & Mäntynen

2009: 28). Diskurssintutkimuksessa kontekstin käsite on laaja: sillä viitataan kaikkiin tekijöihin, jotka vaikuttavat merkityksen muodostumiseen ja mahdollistavat ja rajaavat sen käyttöä ja tulkintaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 30).

Konteksteista pienimmästä päästä on **tilannekonteksti**. Tilannekontekstilla tarkoitetaan välitöntä sosiaalista tilannetta, jonka osa kielenkäyttö on. Siinä oleellista on sosiaalinen ja kielellinen toiminta (mitä voidaan tehdä, millaista toimijuutta tapahtuu, miten kieli toimii) sekä toimijoiden roolit (kysytäänkö, keskustellaanko, haastetaanko ym.). (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 31–33.) Seuraava kontekstin taso on **diskursiiviset käytänteet**, jotka tarkoittavat pitkän ajan kuluessa kulttuurisen ympäristön synnyttämiä diskursiivisen toiminnan tapoja, jotka muokkaavat kielellistä toimintaa, auttavat sen tunnistamisessa ja tulkitsemisessa ja liittyvät laajoihin kulttuurillisiin toimintatapoihin. Diskursiiviset käytänteet ovat niin sanotusti tilanteisen kielenkäytön ja laajan sosiokulttuurisen kontekstikäsityksen välissä. (Mts. 35.) Laajimpana kontekstina toimii **sosiokulttuurinen konteksti**, joka merkitsee laajaa sosiaalista, kulttuurista ja yhteiskunnallista toimintaympäristöä (mts. 36).

Diskurssintutkimuksen yksi tutkimusala on **kriittinen diskurssintutkimus**, jota on käytetty verrattain usein korpusavusteisissa diskurssintutkimuksissa (ks. luku 2.5). Kriittisessä diskurssintutkimuksessa diskurssintutkimuksen tekstin ja merkitysten tuottamisen prosessien analyysiin yhdistetään kielenkäyttötilanteen sosiokulttuurinen ulottuvuuden sekä vallankäytön sosiaalisen tuottamisen analyysi. Kriittisen diskurssintutkimuksen alalla on kritisoitu tässä luvussa esittelemääni ”perinteistä” diskurssintutkimusta sen vähäisestä kiinnostuksesta selittää ilmiöitä, diskurssikäytänteiden rakentumista sekä niiden sosiaalisia seurauksia. (Fairclough 1995: 23–24.) Omassa tutkimuksessani on osittain läsnä edellä esitetty kulttuuristen ja sosiaalisten ilmiöiden tarkastelu ja selittäminen, sillä kieltämättä sanomalehdet käyttävät valtaa kuvatessaan asioita ja ilmiöitä. Toisaalta en näe tutkimusaiheeseen liittyvän niin selkeitä vallankäytön piirteitä, että varsinaisen kriittisen diskurssintutkimuksen tekeminen olisi perusteltua.

2.3 Korpuslingvistiikka

Korpuslingvistiikan alalla tutkitaan laajoja tekstiaineistoja eli **korpuksia**, jotka edustavat todellista kielenkäyttöä. Korpustutkimuksessa käytetään laajojen tekstiaineistojen analysoimiseen erilaisia tietokoneohjelmia. Korpuslingvistiikka tarjoaa manuaaliseen kielentutkimukseen verrattuna monia etuja otannan ja luotettavuuden suhteen: tietokoneiden ansiosta aineistot voivat olla hyvin suuria verrattuna manuaalisesti tarkasteltuihin tekstimääriin, tietokoneet voivat tunnistaa ja analysoida

monimutkaisia kielenkäytön kaavoja ja ne eivät tee ihmisen kaltaisia tulkintavirheitä tai muuta mieltään tutkimuksen aikana. (Biber ym. 1998: 4.)

Korpuslingvistiikan menetelmin voidaan tutkia monenlaisia ilmiöitä, ja karkeasti korpustutkimus voidaan jakaa **kielellisten ilmiöiden tutkimukseen** ja **erilaisten tekstityyppien tutkimukseen**. Kielellisten ilmiöiden tutkimus voi kohdistua tiettyjen sanojen tai rakenteiden yhteyteen toisiin sanoihin tai tiettyihin kieliopillisiin rakenteisiin. Toinen mahdollisuus on tutkia sanojen tai rakenteiden esiintymistä tietyissä rekistereissä, murteissa tai tiettyinä ajanjaksoina. Erilaisten tekstityyppien tutkimuksessa taas voidaan tarkastella joko yksittäisten kielellisten ilmiöiden tai kielellisten ilmiöiden yhdessä esiintymistä tietyissä rekistereissä, murteissa tai historiallisina ajanjaksoina. (Biber ym. 1998: 5–6.)

Korpuslingvistiikka on etenkin lähtökohdiltaan vahvasti kvantitatiivista, sillä tutkimuksen kohteena ovat usein edellä esittelemieni kielellisten ilmiöiden esiintymistaajuudet, esimerkiksi kuinka usein jotkin sanat esiintyvät, kuinka monta sanaa esiintyy yhdessä eli kollokoi niiden kanssa ja kuinka yleistä kollokointi on (Biber ym. 1998: 8). Tutkimusprosessin edetessä kvantitatiivisesta tutkimusotteesta edetään usein kuitenkin kvalitatiivisempaan suuntaan, sillä kvantitatiivisia tuloksia ja kaavoja on aina tulkittava kontekstilähtöisesti (Baker & McEnery 2015: 2). Korpuslingvistisen tutkimuksen tehtävänä on kvantitatiivisten löytöjen raportoinnin lisäksi pohtia löytöjen merkitystä kielenkäytön kaavojen ja niiden oppimisen kannalta (Biber ym. 1998: 5).

Tietokoneella tehtävän analyysin ansiosta korpusaineistot voivat olla hyvinkin suuria, jopa useita kymmeniä miljoonia sanoja. Liian pieni korpus voi vaikuttaa tuloksiin esimerkiksi siten, että yksittäiset esiintymät saavat liian suuren painoarvon (Biber ym. 1998: 249). Tosin menetelmästä riippuen myös pienemmät korpuset voivat olla hyvinkin riittäviä analyysia varten; esimerkiksi juuri diskurssintutkimusta hyödynnettäessä korpuset voivat olla suppeampiakin (Baker 2006: 26). Nykypäivän suuret korpusaineistot ovat muuttaneet tutkijoiden näkemyksiä kielenkäytön konventioista: monesti viitatus Sinclairin lainauksen mukaan (1991: 100) "[t]he language looks rather different when you look at a lot of it at once" (*kieli näyttää verrattain erilaiselta, kun sitä tarkastellaan suurta määrää kerralla*).

Korpustutkimuksissa käytettävät tietokoneohjelmat ovat useimmiten niin sanottuja konkordanssiohjelmia. Konkordanssiohjelman avulla korpuksista etsitään hakusanoja tai -rakenteita eli *noodeja* (Jantunen 2004: 15). Haun jälkeen konkordanssiohjelma näyttää *konkordanssin* eli listan kaikista korpuksessa esiintyvistä noodeista ja tietyn määrän kutakin noodia ympäröivästä tekstistä. Konkordanssinäkymää kutsutaan myös KWIC-näkymäksi (*key word in context, hakusana kontekstissa*). (Baker 2006: 71.)

Korpustutkimusta tehtäessä itse tekstikorpus on niin sanottua ensikäden dataa (*first-order data*). Koska suuret tekstimassat ovat ihmisen käsiteltäväksi liian suuria, hyödynnetään edellä esittelemiäni korpusohjelmia, jotka luovat tekstikorpuksista

etsitystä noodista konkordanssin. Konkordanssit ovat toisen käden dataa (*second-order data*), ja koska muutaman sadan konkordanssirivin jälkeen myös niiden käsittely on ihmiselle mahdotonta, konkordanssiohjelmat pystyvät käsittelemään tilastollisin menetelmin konkordansseista erilaisia esityksiä, esimerkiksi tyypillisimmät kollokaatit. Nämä edustavat kolmannen käden dataa (*third-order data*). (Stubbs 2001: 66–67.)

2.4 Fraseologia

Korpuslingvistiikan lisäksi apunani korpusavusteisessa diskurssintutkimuksessa on fraseologian alalle kuuluvia käsitteitä. Fraseologia tutkii normaalia useammin tapahtuvaa kieliopillisen muodon tai sanan myötäesiintymistä jonkin kielellisen rakenteen kanssa (Gries 2008: 6). Korpuslingvistiikkaan fraseologian yhdistää korpusohjelmien käyttäminen aineiston analysoimiseen (Granger & Meunier 2008: XIX).

2.4.1 Kollokaatio

Kollokaatiolla tarkoitetaan sanojen myötäesiintymistä tiettyjen toisten sanojen kanssa useammin kuin olisi oletettavaa, ja kollokaatit ovat tällaisia keskenään myötäesiintyviä sanoja (Jantunen 2004: 15–16; Baker & McEnery 2005: 2; Partington 1998: 15). Kollokaation käsitteen esitteli vuonna 1957 J. R. Firth, joka kuvasi ilmiötä lauseella ”you shall judge a word by the company it keeps” (*sanat tunnustetaan seurastaan*) (Partington 1998: 15). Kollokaation perusolettamuksena on sanojen merkityksen saaminen syntagmaattisella tasolla (Firth 1957: 196); merkitys määräytyy sen mukaan, millaisten sanojen kanssa sana myötäesiintyy eli kollokoi.

Kielenkäyttäjää oppii tunnistamaan, onko joidenkin ilmausten käyttö yhdessä (eli kollokaatio) tyypillistä vai epätyypillistä (Partington 1998: 17). Leech (1974: 17) kirjoittaa sanojen kollokatiivisesta merkityksestä (*collocative meaning*), joka koostuu assosiaatioista, joita sana saa sellaisten sanojen merkityksen mukaan, jotka tapaavat esiintyä sen lähistöllä. Partington (1998: 16) kutsuu tätä Leechin esittämää ilmiötä kollokaation psykologiseksi tai assosiaatiiviseksi merkitykseksi. Kun kielenpuhujat altistuvat kielelle, he oppivat ennakoimaan, mitkä sanat esiintyvät usein toistensa läheisyydessä (mts. 16; Firth 1957: 195). Kollokaation psykologiseen puoleen ja assosiaatioihin liittyy Stubbsin näkemys (1996: 195) siitä, että kun kollokaatteja käytetään esimerkiksi mediateksteissä ja muualla toistuvasti ja opitulla tavalla automaattisesti, ne vaikuttavat siihen, kuinka kyseisistä asioista ja ilmiöistä ajatellaan.

Kollokaatiota määrittävät kolme tekijää: toistuvuus, tilastollinen merkitsevyys ja ulottuvuus (Jantunen 2004: 15–16). **Toistuvuudella** tarkoitetaan sitä, että sanojen yhdessä esiintymisen on oltava riittävän toistuvaa, jotta niitä voidaan käsitellä

kollokaatteina (mts. 16). Monet kollokaatiota tutkineet kirjoittajat viittaavat tähän kollokaattien toistuvaan esiintymiseen, esimerkiksi Firth (1957: 194), joka käyttää termiä "habitual collocation" (*tavanomainen kollokaatio*) ja Partington (1998: 16), joka käyttää termiä "patterns of collocation" (*kollokaation kaavat*). Joskus kollokaatin käsitettä käytetään myös tutkiessa harvoin yhdessä esiintyviä sanoja (Jantunen 2004: 16).

Tilastollisella merkitsevyydellä tarkoitetaan sitä, että kollokaateista pyritään löytämään sellaiset yhdessä esiintyvät sanat, jotka esiintyvät yhdessä niin usein, ettei kyse ole sattumasta. Kollokaatteja tutkiessa ei siis välttämättä keskitytä ainoastaan absoluuttisiin tai suhteellisiin frekvensseihin (kuinka useasti kollokaatit esiintyvät tekstissä), vaikka pelkän taajan esiintymisenkin voi ajatella viittaavan kollokaatin merkitävyyteen. (Jantunen 2004: 17.) Absoluuttiset ja suhteelliset frekvenssit voivat kuitenkin vääristää kollokaatin yhteyttä noodiin, sillä yleisemmät sanat voivat esiintyä kollokaatteina pelkästään sattuman takia (Biber ym. 1998: 265). Tilastollisen merkitsevyyden todistamiseen on erilaisia tilastollisia testejä, kuten MI- (*Mutual Information*) ja t-testit (mts. 1998: 265–268). MI-testi mittaa, kuinka vahva yhteys kahdella sanalla on (Clear 1993: 279–280); käytännössä testissä verrataan sanojen todennäköisyyttä esiintyä yhdessä niiden todennäköisyyteen esiintyä erillään (Biber ym. 1998: 265–268). t-testi puolestaan mittaa, millaisella varmuudella voidaan sanoa, että sanoilla on yhteys toisiinsa (Clear 1993: 281), käytännössä verrataan sanojen havaittua esiintymistä niiden oletettuun esiintymiseen.

Ulottuvuudella taas tarkoitetaan neljää asiaa: kollokationaalisisessa suhteessa olevien sanojen määrää, noodin ja kollokaattien välimatkaa, noodin ja kollokaattien kieliopillista suhdetta ja tarkastelualueen symmetrisyyttä (Jantunen 2004: 18). Ensimmäinen pohdinta liittyy siihen, lasketaanko kollokaatioiksi vain kahden sanan myötä-esiintymät vai myös useampisanaiset kombinaatiot (mts. 18). Noodin ja kollokaatin välimatkaan liittyy, kuinka kaukana noodista kollokaatti voi sijaita. Eri tutkijat ovat käyttäneet eri havaintovälejä, eikä sopivimmasta tarkasteluvälistä ole tutkijoiden kesken yksimielisyyttä. Paljon käytettyjä tarkasteluvälejä ovat esimerkiksi 2:2, 3:3 ja 4:4 (eli kaksi sanaa noodin vasemmalta ja kaksi sanaa noodin oikealta puolelta, jne.). (Stubbs 1995: 32–33; Sinclair 1991: 170.) Tarkasteluvälin valinta luonnollisesti vaikuttaa tutkimustuloksiin (Jantunen 2004: 19). Kieliopillisesta suhteesta tulee päättää, täytyykö kollokaatteja tarkasteltaessa ottaa huomioon syntaktiset rakenteet, joissa lekseemejä käytetään sekä tuleeko lause- tai virkerajan ylitykset huomioida (ts. voiko kollokaatti esimerkiksi sijaita eri virkkeessä kuin noodi) (mts. 20). Lopuksi tulee päättää, onko tarkastelualue symmetrinen (esimerkiksi 3:3) vai tulisiko jommaltakummalta puolelta noodia huomioida enemmän sanoja (mts. 21).

2.4.2 Diskurssiprosodia

Diskurssiprosodialla tarkoitetaan sanojen esiintymistä niille tyypillisissä lauseyhteyksissä ja samoin siis diskursiivisissa konteksteissa (Jantunen 2018: 29).

Diskurssiprosodian avulla kielenkäyttäjät ilmaisevat asennoitumista käsitellyyn aiheeseen eli kulloinkin tutkittavaan sanaan. Ne kertovat kielenkäyttäjän syystä ilmaista jotakin ja siten voivat paljastavat diskursseja. (Stubbs 2001: 65.) Diskurssiprosodia liittyy käytetyn ilmauksen ”tehtävään”, siihen, mikä on ilmauksen funktio. Ilman diskurssiprosodiaa (eli semanttista prosodiaa, ks. myöhempi kappale) sanojen muodostamalla jaksolla on vain tyhjä merkitys ilman sen konkreettista kielenkäytössä muodostuvaa merkitystä. (Sinclair 2004: 34.)

Kollokaatioon verrattuna diskurssiprosodiaa tarkasteltaessa tutkitaan laajempia otteita aineistosta. Ensinnä tarkastelualue ei välttämättä ole tarpeeksi laaja, jotta kirjoittajan ilmaisema asennoituminen näyttäytyisi. Toiseksi joidenkin nooidien kanssa esiintyvistä kollokaateista voi olla mahdotonta sanoa, millaista asennoitumista ne ilmaisevat, ilman että perehtyy tarkasti laajempaan tekstiyhteyteen, konkordanssiin. (Stubbs 2001: 106; Jantunen 2004: 26.)

Tutkijasta riippuen diskurssiprosodian sijaan käytetään muitakin termejä. Usein käytetty miltei vastaava termi on esimerkiksi Sinclairin (esim. 2004) käyttämä termi **semanttinen prosodia**, joka korostaa sanojen kontekstisidonnaisuutta ja sitä, että sanan merkitys muodostuu sanaa laajemmasta kokonaisuudesta (Jantunen 2018: 29). Terminä diskurssiprosodia sen sijaan keskittyy kirjoittajan ja lukijan väliseen suhteeseen sekä diskurssikoheesion syntymiseen (Stubbs 2001: 66), ja niinpä on käyttökelpoisempi korpusavusteista diskurssintutkimusta tehtäessä. Esimerkiksi aiemmassa kappaleessa esitetystä Sinclairin jäsennyksessä käytetään alun perin termiä semanttinen prosodia (*semantic prosody*).

Eri tutkijat ovat käyttäneet diskurssiprosodian (ja semanttisen prosodian) käsitettä eri tavoin. Alan Partington on tutkimuksessaan yhdistänyt diskurssiprosodian kaksinapaiseen positiivinen merkitys – negatiivinen merkitys -jaotteluun. Esimerkiksi sana *happen* (‘tapahtua’) viittaa Partingtonin mukaan 50:stä tapauksesta kahdessa-kymmenessä neljässä johonkin negatiiviseen ja vain viidessä positiiviseen. (Partington 2004: 136.) John Sinclair ei uransa loppupuolella tee tällaista kaksinapaista jaottelua semanttisen prosodian esittämän asennoitumisen suhteen (Hunston 2007: 250). Sen sijaan Sinclair kuvailee esimerkiksi ilmauksen *true feelings* (todelliset tunteet) saavan semanttisen prosodian *reluctance/inability* (vastahakoisuus/kyvyttömyys) (Sinclair 2004: 35). Sinclairin jaottelut siis kuvailevat ilmiöitä monipuolisemmin kuin esimerkiksi Partingtonin jaottelu, ja esimerkiksi Hunston (2007: 266) esittää, että diskurssiprosodialla olisi parempi viitata Sinclairin tekemän tutkimuksen kaltaiseen termin käyttöön merkityksen yksikön diskurssifunktioista.

2.5 Korpusavusteinen diskurssintutkimus

Korpusavusteinen diskurssintutkimus yhdistää kaksi teoreettista ja menetelmällistä näkökulmaa: diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan. 2000-luvun alkuun asti diskurssintutkimusta ja korpuslingvistiikkaa yhdistettiin vain harvoin. Syitä oli monia: korpukset koostuivat vain tekstien katkelmista, puhutun kielen diskurssintutkijoille ei ollut suuria puhutun kielen korpuksia ja tutkijat kokivat, että korpusaineistot ”riisuvat” teksteiltä diskurssintutkimuksessa tarvittavan kontekstin. (Partington 2004: 9–10.)

Korpusintutkimuksen ja fraseologian menetelmät voivat olla hyviä keinoja diskurssien etsimiseen, tunnistamiseen ja analysoimiseen. Kahden sanan välinen, usein esiintyvä yhteys (esimerkiksi kollokaatio) luonnollisessa kielenkäytössä voi olla vihje hegemonisesta diskurssista. (Baker 2006: 13.) Korpusavusteisen diskurssintutkimuksen avulla pyritään löytämään ja kuvaamaan teksteistä ei-ilmeisiä merkitysten tuottamisia. Tällaisilla merkitysten tuottamisilla eli diskursseilla tarkoitetaan sellaisia, joita teksteistä tai tekstimassasta on mahdotonta huomata pintapuolisella luvulla. Kvantitatiiviset (tilastolliset menetelmät suurelle joukolle hakusanoja) ja kvalitatiiviset (konkordanssijaksojen tarkka lähiluku) menetelmät toisiinsa yhdistettynä voivat paljastaa prosesseja, jotka muodostavat ei-ilmeisiä merkitysten tuottamisia eli diskursseja. (Partington, Duguid & Taylor 2013: 11.)

Fairclough (2001: 45) kirjoittaa, että median kyky käyttää valtaa perustuu mediakielenkäytön systemaattisiin tapoihin. Yksittäinen uutisartikkeli on vaikutukseltaan verrattain mitätön, mutta toistuvat tavat esimerkiksi käsitellä syy-seuraus-suhteita ja toimijuutta sekä asemoida lukijaa ovat tehokkaita tapoja toisintaa ja muokata sosiaalista todellisuutta (mts. 45). Edellä esittämäni Faircloughin näkemyksen perusteella korpusavusteinen diskurssintutkimus on hyvä keino päästä kiinni sosiaalisen todellisuuden rakentamisen keinoihin, sillä korpusmenetelmiä hyödyntämällä voidaan tutkia juuri systemaattisia kielenkäytön tapoja. Lisäksi aineistonani on tutkielmassani juuri uutisartikkelit, kuten Faircloughin ajatuksessa. Toki on huomattava, että toistuvakaan käsittelyn tapa ei takaa näkemyksen vaikuttavuutta; yksittäisellä valtionjohtajan puheella voi olla huomattavasti suurempi vaikutus kuin sadoilla ”tavallisten ihmisten” kirjoittamilla teksteillä. Lisäksi laajaakin asian käsittelytapaa tärkeämpää voi olla se, mitä jätetään kirjoittamatta. (Baker 2003: 19.)

Korpusta voi hyödyntää diskurssien etsimisessä eri tavoin ja eri tasoilla. Yksinkertaisimmillaan korpus voi auttaa löytämään ilmiöstä sellaisia esimerkkejä, joita tutkija ei ole aiemmin huomannut. Äärimmillään korpus voi paljastaa sellaisia kielenkäytön kaavoja, joita ei ole tullut ajatelleeksikaan. Näiden kahden ääripään välissä korpus voi vahvistaa, kumota tai tarkistaa tutkijan intuitiota. (Partington 2003: 12.)

Korpustutkimuksen ja diskurssintutkimuksen eroavaisuuksia on listannut Leech (2000: 678–679), joka nostaa eroiksi esimerkiksi aineiston eroavaisuudet, aineiston kerääjän ja julkisessa käytössä olevuuden sekä kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusotteen. Yhdistäviä tekijöitä taas ovat esimerkiksi toistuvien ja säännönmukaisten rakenteiden ja kielenkäytön tapojen analysointi sekä todellista kielenkäyttöä edustavat aineistot. Aineistona korpusavusteisessa diskurssintutkimuksessa voidaan käyttää valmiita tai itse koottuja korpuksia. Mahdollisesti käytettäviä menetelmiä voivat olla sanalistojen luominen tekstimassasta tai esimerkiksi konkordanssien ja avainsanojen analysointi. (Jantunen 2018: 26.) Lehdon (2018: 84) jäsennyksen mukaan korpuslingvistiset ja diskurssintutkimukselliset menetelmät täydentävät toisiaan: korpuksesta tehtävät havainnot auttavat löytämään diskursseja, ja diskursiivinen tieto voi antaa vinkkejä etsiä korpuksesta tiettyjä asioita. Lehdon väitöskirja eroaa monista muista Suomessa tehdyistä korpusavusteisista diskurssintutkimuksista, sillä Suomessa ei ole juuri tehty vastaavantyyppisiä tutkimuksia korpusavusteisen diskurssintutkimuksen keinoin.

Suomessa korpusavusteista diskurssintutkimusta ovat hyödyntäneet tutkimuksissaan esimerkiksi Jantunen (2018), edellä mainittu Lehto (2018), Johansson, Jantunen, Heimo, Ahonen ja Laippala (2018), Lehti, Luodonpää-Manni, Jantunen, Kyröläinen, Vesanto ja Laippala (2020) sekä pro gradu -tutkielmissaan esimerkiksi Paldán (2018) sekä Hannuniemi (2019). Edellä mainituissa tutkimuksissa on samassa järjestyksessä tutkittu korpusavusteisesti niin homoihin ja heteroihin, eri kieliin, kansaan, köyhyyteen, seksuaaliseen haluttomuuteen sekä keskiluokkaan ja työväenluokkaan liitettyjä diskursseja. Käytännössä kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa (kenties Lehtoa lukuun ottamatta) tutkitaan yhteiskunnallisia ilmiöitä, ja monissa niissä on analyysin taustalla valta-asetelmien tutkimuksen näkökulma joko eksplisiittisenä teoreettisena lähtökohtana (Paldán 2018; Hannuniemi 2019: kriittinen diskurssintutkimus) tai taustalla muuten välittyvänä ajatuksena (Jantunen 2018; Johansson ym. 2018; Lehti ym. 2020). Tässä suhteessa oma korpusavusteinen diskurssintutkimukseni eroaa edellä mainituista tutkimuksista: valta-asetelmien analysointi ja yhdistäminen sosiokulttuuriseen kontekstiin ei ole tutkielmani päätavoite eikä kovinkaan vahvasti läsnä analyysissäni. Kriittisen diskurssintutkimuksen suhdetta omaan tutkielmaani käsittelin tarkemmin luvussa 2.2.

3 AINEISTO JA METODIT

3.1 Tutkimusaineisto

3.1.1 Aineiston kuvaus

Tutkielmani aineistona toimivat Helsingin Sanomien internetsivuilla julkaistut verkkoartikkelit, joissa mainitaan termin *jokamiehen oikeudet* jokin sananmuoto ja jotka on julkaistu 1.1.2000–21.10.2020 välisenä aikana. Korpusaineistoni sisältää 186 257 sanetta ja lekseemin *jokamiehen oikeudet* sananmuodot esiintyvät aineistossa 771 kertaa. Helsingin Sanomien artikkelit valikoituivat tutkimuskohteekseni, sillä kyseessä on Suomen laajalevikkisin päivittäin ilmestyvä sanomalehti (MediaAuditFinland 2020). Niinpä lehden ja sen verkkosivujen artikkeleilla voisi nähdä olevan verrattain suuri merkitys ja vaikutus kielellistetyn todellisuuden rakentajana artikkeleidensa avulla. Helsingin Sanomien julkaisemat verkkoartikkelit ovat myös verrattain helposti saatavilla ja arkistosta on helppo tehdä hakuja hakusanalla. Olen nimennyt kokoamani korpuksen Jokamiehen oikeudet Helsingin Sanomissa -korpukseksi (tästä eteenpäin JHS) (Mäkelä 2021).

Seuraavaksi kuvailen JHS-korpusta hyödyntäen apunani Jantusen (2011: 90–92) kokoamaa korpustypologista jaottelua, joka perustuu moniin aikaisempiin korpusten luokittelumalleihin. Käsittelen Jantusen typologiasta JHS-korpuksen kannalta relevantimpia typologioita. JHS edustaa tekstilajeiltaan kaikkia nettilehden juttutyyppejä: niin uutisia, mielipidekirjoituksia kuin reportaasejakin. Toisaalta kaikki tekstit ovat Helsingin Sanomien internetartikkeleita, joten siis yhtäältä JHS on genredimensioltaan yksitekstilajinen, toisaalta monitekstilajinen. Aineiston hyvin laaja rajausta liittyy yhtäältä aineiston kokoon ja toisaalta kattavuuteen: tällä tavoin korpuksesta tulee tarpeeksi laaja ja se edustaa kattavasti jokamiehen oikeuksista tehtyjä jäsennyksiä ja esitettyjä näkökulmia. Toisaalta laaja rajausta vaikeuttaa tutkielman kontekstin

määrittelyä, sillä esimerkiksi aineistoni muodostavien tekstien kirjoittajien roolit ovat hyvin vaihtelevia.

JHS on teemadimensioltaan terminologinen korpus, sillä tekstien aihepiiri on rajattu: ne käsittelevät tai ainakin sivuavat jokamiehen oikeuksia. Rekisteridimensioltaan JHS on kirjoitetun kielen korpus, kielidimensioltaan yksikielinen, vain suomenkielisiä tekstejä sisältävä sekä käännösdimensioltaan ei-käännöskorpus. Aikadimensioltaan JHS on synkroninen, jos kohta tekstien julkaisuväli on pitkäkö, 20 vuotta. Otantadimension suhteen JHS on kokotekstikorpus, sillä artikkelit ovat korpuksessa kokonaisina. JHS-korpusta ei ole annotoitu, joten annotaatioidimensioltaan se on raakatekstikorpus. Tästä johtuen merkitsevien kollokaattien listalle päätyy kollokaatteja taivutusmuodoissaan sekä saman lekseemin useita eri muotoja.

JHS-korpus on Bakerin (2006: 27) määritelmän mukaan erikoiskorpus, sillä se sisältää vain tiettyyn aiheeseen (jokamiehen oikeudet) liittyviä tietyn tekstilajin (Helsingin Sanomien artikkeli) tekstejä. Erikoiskorpus aineistona vaikuttaa etenkin merkitsevien kollokaattien tilastollisiin lukemiin: mikäli olisin etsinyt koko Helsingin Sanomien tekstit sisältävästä korpuksesta samalla hakusanalla *jokamiehen oikeu**, olisivat esimerkiksi merkitsevien kollokaattien MI-luvut olleet mahdollisesti hyvin erilaisia. Oletettavasti kuitenkin samat kollokaatit olisivat ainakin päällisin puolin nousseet merkitseviksi.

3.1.2 Aineiston keruu

Olen kerännyt JHS:n Helsingin Sanomien internetsivujen hakutoiminnon avulla käytämällä hakusanaa *jokamiehen oikeu*. Hakusanana sanavartalomuodon avulla uutisarkistoista löysin kaikki verkkoartikkelit, joissa sana *jokamiehen oikeudet* on missä tahansa taivutusmuodossaan. Selaamalla haulilla löytyneitä verkkoartikkeleita rajasin aineistokseni aikavälillä 1.1.2000–21.10.2020 julkaistut artikkelit. Tällaisella rajauksella saan aineistooni verrattain tuoreita aiheesta kirjoitettuja artikkeleita ja aineistoni koko on korpusavusteiseen diskurssintutkimukseen sopiva. Helsingin Sanomien haku näyttää lähtökohtaisesti kaikki juttutyypit, joissa hakusana esiintyy, joten artikkelien kopioiminen oli helppoa. Kopioin jokaisen artikkelin yksinkertaiseen .txt-tekstitiedostoon, jonka sitten syötin analyysia varten AntConc-korpusanalyysiohjelmaan (Anthony 2019).

Koko tutkielman aineisto löytyy Helsingin Sanomien internetsivuilta. Osa artikkeleista on kuitenkin vain lehden tilaajien luettavissa. Näkisin tekemäni tutkielman edustavan yksityistä käyttöä, joka on internetsivujen sisällölle sallittua (Sanoma Media Finland Oy 2020). En myöskään julkaise artikkeleita tutkielmani liitteinä, vaan hyödynnän niitä ainoastaan analyysivaiheessa.

3.2 Metodit

3.2.1 Merkitsevien kollokaattien analyysi

3.2.1.1 Kollokaattien raja

Korpuksen analysoimisessa käytän AntConc-ohjelmaa (Anthony 2019), joka mahdollistaa aineistoni muodostaman korpuksen analysoimisen korpustutkimuksen keinoin. Etsin AntConc-ohjelman Collocates-työkalulla hakusanaa eli noodia *jokamiehenoikeu**, jonka avulla ohjelma löytää tekstistä myös sanan kaikki taivutusmuodot eli lemmat (Biber ym. 1998: 29) ja näyttää allekkain sanan kollokaatit. Kollokaattien rajaamisessa hyödynnän luvussa 2.4.1 käsittelemiäni toistuvuuden, ulottuvuuden ja tilastollisen merkitsevyyden käsitteitä.

Toistuvuuden osalta *jokamiehenoikeudet*-sanon kollokaatin on esiinnyttävä aineistossa vähintään kahdeksan kertaa tullakseen lasketuksi kollokaatiksi. Raja on verrattain korkea, mutta tällöin satunnaisemmat myötäesiintyvät sanat jäävät pois listalta ja voisi olettaa, että kollokointi on merkityksellistä. Lisäksi tällaisella rajauksella tutkittavien merkitsevien kollokaattien määrä on menetelmiini sopiva.

Ulottuvuuden osalta keskityn kollokaattien välimatkaan. Eri tutkimuksissa käytetään eri kollokaatiovälejä, esim. 2:2 tai 3:3 (eli kaksi tai kolme sanaa noodin kummaltakin puolelta). Itse käytän hakuväliä 5:5, sillä laajahko tarkasteluväli varmistaa sen, että diskursseja rakentavat kollokaatit tulisivat mukaan hakuun, diskurssit kun eivät esiinny teksteissä selvärajaisina kokonaisuuksina tietyissä kohtaa juoskevaa tekstiä, vaan hajaantuneina pieniksi paloiksi (Jokinen ym. 1993: 50). Kollokaatiovälin lisäksi pohdin kollokaattien lause- tai virkerajan ylittäviä tapauksia. AntConc-korpusohjelma laskee kollokaateiksi myös eri virkkeissä esiintyvät kollokaatit. Pääosin keskityn itse kollokaattien sekä diskurssien analyysissä vain samassa virkkeessä sijaitseviin kollokaatteihin, mutta joissain tapauksissa olen tarkastellut myös kollokaatteja, jotka sijaitsevat eri virkkeissä.

Tilastollisen merkitsevyyden tutkimiseen käytän tutkielmassani jo luvussa 2.4.1 esittelemääni MI-testiä, jossa verrataan sanojen todennäköisyyttä esiintyä yhdessä verrattuna niiden todennäköisyyteen esiintyä erillään (Biber ym. 1998: 265–268). Laskutavasta johtuen MI-testi saattaa nostaa aineistosta merkitsevyydeltään korkeiksi sellaisia kollokaatteja, joiden absoluuttinen frekvenssi aineistossa on verrattain pieni. MI-testin nostamat sanat ovat useimmiten omaperäisempiä (Clear käyttää termiä *idiosyncratic*) sisältösanoja. (Clear 1993: 280–281). Myös nousevien sanojen mahdollisesti pienen absoluuttisen frekvenssin takia olen toistuvuuden osalta asettanut kollokaatin esiintymisen raja-arvoksi kahdeksan. MI-testin lisäksi toinen useasti käytetty tilastollisen merkittävyyden mittari olisi t-testi, mutta se nostaa aineistosta merkitsevyydeltään korkeiksi merkitseviksi kollokaateiksi enemmän kieliopillisia sanoja (Clear 1993: 281). Näkisin, että MI-testin nostamat sisältösanat voisivat olla

mielekkäämpiä diskurssiprosodioiden osoittajia, sillä kieliopilliset sanat voivat esiintyä miltei kaikenlaisissa lauseyhteyksissä, toisin kuin sisältösanat.

Edellä esiteltyjen kolmen tekijän lisäksi olen rajannut analysoitavia kollokaatteja sanaluokkien perusteella. Kollokaattien jaottelussa sanaluokkiin käytän Ison suomen kieliopin (VISK § 438) jakoa. Olen rajannut kollokaateista pois partikkelit, apuverbit ja pronominit (paitsi yksilöivän adjektiivin *toisen* ja kvanttoripronominin *kaikille*). Näiden lyhyiden sanojen tehtävä liittyy enemmän kielioppiin ja keskustelun kulkuun (VISK § 438). Merkitseviksi kollokaateiksi lasken ainoastaan tyypilliset sisältösanat eli substantiivit, adjektiivit ja verbit, jotka viittaavat ulkomaailman asioihin ja ilmiöihin (VISK § 438) sekä adverbit ja adpositiot. Sisältösanat sekä kuvailevaa merkityssisältöä kantavat adverbit ja adpositiot ovat hedelmällisempiä diskursiivisten käytänteiden rakentajia kuin lyhyet, kieliopilliset sanat. Lisäksi kollokaateista rajasin pois kollokaattit *tilaajille*, *hs*, *kuva* (kaikki liittyvät lehtiartikkeleiden kuvailutietoihin), *jussi* (erisnimi, joka liittyy jokamiehen oikeuksia kuvaavan postimerkkien suunnitteluun) sekä itse hakusanan muodot *jokamiehen oikeuksia* ja *jokamiehen oikeudet*. Näiden rajausten jälkeen diskurssiprosodioiden analyysiä varten jäljellä on 60 merkitsevää kollokaattia.

Lopullinen merkitsevien kollokaattien määrä on joihinkin muihin tutkimuksiin verrattuna verrattain pieni. En kuitenkaan ole tekemässä puhtaasti kollokaattien jaottelua, vaan perehdyn tarkemmin kollokaattien konkordanssiriveihin, kuten seuraavassa luvussa aavaan menetelmääni. Tällaiseen tarkempaan konkordanssirivien analyysiin näkisin kollokaattien määrän olevan kohtuullisen riittävä.

3.2.1.2 Diskurssiprosodioiden analyysi merkitsevistä kollokaateista

Merkitsevien kollokaattien analysoimisessa hyödynnän diskurssiprosodian käsitettä. Diskurssiprosodialla tarkoitettiin sanojen esiintymistä niille tyypillisissä lauseyhteyksissä ja diskursiivisissa konteksteissa, ja niinpä pyrin pääsemään kiinni näihin tyypillisiin esiintymiskonteksteihin jaottelamalla merkitseviä kollokaatteja niitä yhdistäviin merkityskokonaisuuksiin. Merkitsevien kollokaattien ryhmittelyjen pohjalta on mahdollista tehdä alustavia havaintoja siitä, millaisia diskursseja Helsingin Sanomien internetsivujen verkkoartikkeleista rakentuu (Jantunen 2018: 36). Luvussa 2.4.2 esittelimieni jäsentelyjen suhteen hyödynnän enemmän Sinclairin (2004) ja myöhemmin esimerkiksi Jantusen (2018) käyttämiä kuvailevampia diskurssiprosodioiden nimityksiä, en esimerkiksi Partingtonin (2004) käyttämiä kaksinapaisia positiivinen–negatiivinen-konnotaatioita. Niinpä nimeän kollokaattien saamat diskurssiprosodiat niitä kuvaavilla nimillä.

Diskurssiprosodiaa ei ole mahdollista havaita pelkästä kollokaattien listasta, sillä kollokaattien jakamat merkityskokonaisuudet voivat leksikaalistua hyvin monin eri tavoin (Stubbs 2001: 70–71). Niinpä diskurssiprosodiaa tutkiessani tarkastelen pelkkiä kollokaatteja laajempia tekstiyhteyksiä. Jaottelen kollokaattit merkityskokonaisuuksiin niiden konkordanssirivejä ja tarvittaessa sitäkin laajempia tekstiyhteyksiä

tarkastelemalla, jotta hahmotan konkordanssien kohdalla ilmeneviä tyypillisiä lauseyhteyksiä. AntConc-konkordanssiohjelmalla (Anthony 2019) pääsen helposti merkitsevien kollokaattien listalta klikkaamalla näkemään kunkin kollokaatin kaikki konkordanssirivit, joita tarkastelemalla teen jaottelun. En siis ole keskittynyt pelkästään kollokaattien listaukseen, sillä monien kollokaattien kohdalla pelkkä sananmuoto ei paljastanut käytetyn sanan tehtävää, vaan tehtävä oli löydettävissä vasta kollokaatin konkordanssista. Olen myös nimennyt diskurssiprosodiat luonnollisesti lauseyhteyksien mukaan, joten diskurssiprosodian nimi ei välttämättä ole itsestään selvä pelkkiä kollokaatteja tarkastelemalla.

Kaikki kollokaatit eivät toimineet vain yhden diskurssiprosodioiden synnyttämisessä. Tällaisten monimerkityksellisempien kollokaattien kohdalla jaottelin ne siihen diskurssiprosodiaan, jota ne konkordansseissa useimmin synnyttivät. Lajittelmatta jätin sellaiset kollokaatit, joita käytettiin laajasti erilaisissa yhteyksissä ja joilla oli monia toisistaan eroavia merkityksiä (ks. luku 4.6).

Merkitsevien kollokaattien analyysivaiheessa analysoin siis luvussa 3.2.1.1 esitellyin kriteerein rajaamiani merkitseviä kollokaatteja. Lyhyiden ja tiiviiden vuoksi viittaa analyysiluvussa käsittelemiini merkitseviin kollokaatteihin lyhyemmin vain sanalla *kollokaatti*. Useimmiten *kollokaatti*-sanana yhteydessä esiintyy myös käsittelemiäni merkitsevä kollokaatti (esimerkiksi ”*oikeutta*-kollokaatti kuuluu jokamiehen oikeuksien rajaaminen -diskurssiprosodiaan”).

3.2.2 Diskurssien analyysi

Diskurssien analysointivaiheessa pyrin kuvaamaan, kuinka erilaiset diskurssit aktuaalistuvat sosiaalisessa kanssakäymisessä (Jokinen ym. 1993: 28). Käytännössä tutkin siis, millaisia jokamiehen oikeuksia jäsentäviä diskursseja Helsingin Sanomien verkkoartikkeleissa aktuaalistuu ja miten ne ilmenevät.

Diskurssianalyysissa käytän aineistonani merkitseville kollokaateille tehtyjä lajitteluja diskurssiprosodioittain sekä diskurssiprosodioiden analyysissä käsittelemiäni aineistoesimerkkejä. Hahmottelemani diskurssiprosodiat (luku 3.2.1.2) antavat vihjeitä siitä, mihin kielenkäyttäjät kielenkäyttäjät kulloinkin pyrkivät ilmaisemaan jotakin, ja siten voivat jo itsessään paljastaa diskursseja (Stubbs 2001: 65). Tästä syystä analysoin aineistosta aktuaalistuvia diskursseja samoissa luvuissa kuin diskurssiprosodioita, en omassa erillisessä luvussaan. Käytän myös diskurssien analyysin aineistoesimerkkeinä samoja aineistoesimerkkejä, jotka olen nostanut esiin diskurssiprosodioiden analyysin vaiheessa.

Diskurssit eivät esiinny teksteissä selkeärajaisina kokonaisuuksina, vaan hajaantuneina pieniksi paloiksi (Jokinen ym. 1993: 50). Diskurssiprosodioittain jaotellut merkitsevät kollokaatit tarjoavatkin verrattain laajaan aineistoon jo tilastollisesti tehdyn jäsentelyn ja katsauksen, mikä on toimiva lähtökohta diskurssien analysoimiseen. Tällaiseen lähestymistapaan viittaavat Baker, Gabrielatos,

Khosravini, Krzyzanowski, McEnery ja Wodak (2008: 284), jotka kirjoittavat, että tutkimusta tehdessä kannattaa siirtyä aineistosta esiin nousevien sanastollisten mallien (tässä tutkielmassa kollokaattien) kautta niiden konkordansseihin, konkordansseja laajempiin otteisiin tai kokonaisiin teksteihin. Merkitsevät kollokaatit toimivat tutkielmassani siis vihjeinä, joiden konkordanssien ja aineistoesimerkkien kautta pyrin tunnistamaan ja kuvailemaan jokamiehen oikeuksia jäsentäviä diskursseja.

Diskursseja nimetessä ja tunnistessa kriteerinäni on, että diskurssi on havaittavissa makrotasolla (ympäröivä sosiaalikultuurinen konteksti) ja tunnistettavissa myös muissa jokamiehen oikeuksista tehdyissä jäsenyksissä, teoksissa ja oppaissa (Paldán 2018: 54–55). Lisäksi kuten teoreettisessa viitekehityksessäkin kirjoitin, diskurssien on oltava suhteellisen vakiintuneita ja sisäisesti yhteneviä (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 50).

Siinä missä diskurssiprosodioita analysoidessani tarkastelen kollokaattien funktioita lause- ja virkeyhteyksissä sekä kirjoittajan asennoitumista jokamiehen oikeuksiin niiden kautta, diskursseja analysoidessani syvennän näkökulmaa ja pyrin tarkastelemaan, millainen laajempi merkitys jokamiehen oikeuksille syntyy. Syvennän näkökulmaa tarkastelemalla ja kuvaamalla kunkin diskurssin viitekehityksessä esiintyviä toimijoita ja kohteita sekä ilmiöitä. Lisäksi sidon diskurssin sen sosiokulttuuriseen kontekstiin tarkastelemalla, missä muualla diskurssi esiintyy ja voiko diskurssin sanoa olevan vakiintunut ja yhteisesti jaettu.

Käytännössä kaikissa Suomessa tehdyissä korpusavusteisissa diskurssitutkimuksissa diskurssien analyysi on toteutettu Bakerin ym. esittelemien sanastollisten mallien kautta, joita on ensin analysoitu. Tässä tutkielmassa käyttämäni kollokaattien analyysi diskurssiprosodioiden kautta ei ole ollut aiemmassa tutkimuksessa kovinkaan yleinen, lukuun ottamatta Jantusen (2018) *homo-* ja *hetero-*sanoja käsittelevää tutkimusta. Sen sijaan muita käytettyjä lähtökohtia diskurssien analyysiin ovat olleet esimerkiksi avainsana-analyysi (Lehti ym. 2020; Johansson ym. 2018), kollokaatioanalyysi (Hannuniemi 2018), semanttisten preferenssien analyysi (Paldán 2018, Lehto 2018) sekä klusterit (Lehto 2018).

4 DISKURSSIPROSODIOIDEN JA DISKURSSIEN ANALYYSI

4.1 Johdanto analyysiin

Luvussa 3.2.1.1 esittelemieni rajausten jälkeen *jokamiehenoikeudet*-noodi saa 60 merkitsevää kollokaattia. Merkitsevien kollokaattien koko lista on tutkielmani liitteet-osiassa (LIITE 1). Merkitsevät kollokaatit koostuvat substantiiveista (20 kpl, 33 %), verbeistä (19 kpl, 32 %), adverbeista (11 kpl, 18 %), adpositioista (7 kpl, 12 %), pronomineista (2 kpl, 3 %) sekä adjektiiveista (1 kpl, 2 %).

Merkitsevien kollokaattien konkordanssiriveistä hahmottui viisi diskurssiprosodiaa: **mahdollisuudet, rajaaminen, muutostarpeet, alueiden omistajuus ja vertailu**. Taulukossa 1 esitän merkitsevien kollokaattien jakautumisen prosentuaalisesti diskurssiprosodioihin. Esitän diskurssiprosodiat taulukossa niiden kollokaattien määrän mukaisessa suuruusjärjestyksessä. Lajittelemattomat kollokaatit esitän kuitenkin taulukon viimeisenä. Seuraavissa luvuissa analysoin diskurssiprosodioita samassa suuruusjärjestyksessä. Diskurssiprosodioiden analyysin jälkeen tarkastelen vielä lyhyesti mihinkään diskurssiprosodiaan kuulumattomia kollokaatteja.

TAULUKKO 1 Merkitsevien kollokaattien jakautuminen prosentuaalisesti diskurssiprosodioihin

Diskurssiprosodia	Merkitsevien kollokaattien prosentuaalinen osuus
Mahdollisuudet	27 %
Rajaaminen	25 %
Muutostarpeet	14 %
Alueiden omistajuus	12 %
Vertailu	6 %
Mihinkään diskurssiprosodiaan kuulumattomat	18 %

Selvästi suurin osa merkitsevistä kollokaateista kuului mahdollisuudet- ja rajaaminen-diskurssiprosodioihin, jotka muodostavat yhteensä 60 prosenttia merkitsevistä kollokaateista. Luvussa 4.2.1 käsittelen näiden kahden suurimman diskurssiprosodian yhteyttä toisiinsa. Alueiden omistajuus -, muutostarpeet- ja vertailu-diskurssiprosodiat olivat merkitsevien kollokaattien määrältä pienempiä.

Diskurssiprosodioittain jaotelluista merkitsevien kollokaattien konkordanssiriveistä hahmottui neljä diskurssia: **määrittely**, **muutostarpeet**, **alueiden omistajuus** ja **vertailu**. Taulukossa 2 esitän kollokaattien jakautumisen diskurseihin. Määrittely-diskurssi on diskurseista selvästi hallitsevin, sillä miltei kaksi kolmasosaa kollokaattien konkordanssiriveistä toisintavat kyseistä diskurssia. Muutostarpeet-diskurssi, alueiden omistajuus -diskurssi ja vertailu-diskurssi taas ovat marginaalisempia diskurseja.

TAULUKKO 2 Merkitsevien kollokaattien jakautuminen prosentuaalisesti diskurseihin

Diskurssi	Merkitsevien kollokaattien prosentuaalinen osuus
Määrittely	52 %
Muutostarpeet	14 %
Alueiden omistajuus	12 %
Vertailu	6 %
Mihinkään diskurssiprosodiaan kuulumattomat	18 %

Analysoin kunkin diskurssiprosodian merkitsevien kollokaattien konkordansseissa aktuaalistuvaa diskurssia samassa luvussa kuin diskurssiprosodiaa. Poikkeuksen olen tehnyt mahdollisuudet- ja rajaaminen-diskurssiprosodioiden kohdalla, joissa aktuaalistuu yksi ja sama diskurssi. Siispä kahdella diskurssiprosodially on omat alalukunsa, samoin kuin diskurssilla (luvut 4.2.1, 4.2.2 ja 4.2.3).

4.2 Mahdollisuudet- ja rajaaminen-diskurssiprosodiat ja määrittely-diskurssi

4.2.1 Mahdollisuudet-diskurssiprosodia

Taulukossa 3 esittelen mahdollisuudet-diskurssiprosodiaan kuuluvat merkitsevät kollokaatit. Diskurssiprosodia on aineiston suurin: siihen kuuluu 16 merkitsevää kollokaattia, jotka muodostavat 27 prosenttia merkitsevistä kollokaateista.

TAULUKKO 3 Mahdollisuudet-diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitysluvut ja sija kollokaattilistalla

Mahdollisuudet:	frekv.	merk. luku	sija
onkiminen	8	10.65519	2
pilkkiminen	9	10.47719	4
liikkua	24	9.99914	9
oikeutta	12	9.52966	13
käyttö	9	9.07509	18
metsissä	10	8.97711	20
marjojen	11	8.87361	23
oikeus	19	8.85475	24
luontoon	8	8.79269	25
kulkea	9	8.76098	26
luonnossa	24	8.63349	28
kerätä	10	8.60366	29
poimia	10	8.57856	30
käyttää	12	8.20773	35
marjoja	9	7.62633	41
tehdä	10	7.44786	43

Diskurssiprosodian merkitsevät kollokaatit muodostuvat verbeistä (*liikkua, kulkea, kerätä, poimia, käyttää, tehdä*) sekä substantiiveista (*onkiminen, pilkkiminen, oikeutta, käyttö, metsissä, marjojen, oikeus, luontoon, luonnossa, marjoja*).

Mahdollisuudet-diskurssiprosodiassa ilmaistaan, mitkä ovat toimintoja, joita jokamiehenoikeuksien puitteissa toimiessa saa ja ei saa tehdä. Suurin osa toiminnoista on kuitenkin juuri sallittuja toimintoja ja harvemmat kiellettyjä. Analyysin kannalta huomionarvoista on mahdollisuudet- ja rajaaminen-diskurssiprosodioiden yhteys toisiinsa. Kaksi diskurssiprosodiaa esiintyvät usein samassa virkkeessä ja diskurssiprosodioiden voisi nähdä toteuttavan myös yhtä suurempaa tehtävää: määrittelevän jokamiehenoikeuksia. Olen kuitenkin jaotellut diskurssiprosodiat erikseen, ja niinpä toisessa, rajaaminen-diskurssiprosodiassa keskitytään rajaamaan jokamiehenoikeuksiin kuuluvia ja ei-kuuluvia asioita. Tällainen merkitsevien kollokaattien hienojakoisempi jaottelu eri merkityskokonaisuuksiin auttaa tarkentamaan analyysiä.

Diskurssiprosodian merkitsevimmät kollokaatit *onkiminen* ja *pilkkiminen* esiintyvät aineistossa usein samoissa virkkeissä, ja miltei kaikissa esiintymisissä avataan hyvin selvästi, että nämä kaksi kuuluvat jokamiehenoikeuksiin, kuten esimerkeissä 1 ja 2.

1) SUOMESSA KALASTAJAN asiat ovat sen verran hienosti, että **onkiminen** ja **pilkkiminen** kuuluvat jokamiehenoikeuksiin.

2) Rajamäen aloitteesta esimerkiksi säädettiin 1997 laki, jossa **pilkkiminen** ja onginta rinnastetaan jokamiehenoikeuksiksi.

Kollokaatit ovat *-minen*-substantiivijohdoksia (VISK § 227). Niiden lisäksi kollokaateista esiintyy toistensa konkordansseissa myös muita muotoja, kuten esimerkissä *2-ntA*-substantiivijohdos *onginta* (VISK § 237).

Verbikollokaatteihin *liikkua* ja *kulkea* liittyy aineiston virkkeissä miltei aina paikka ilmaiseva substantiivi tai tapaa ilmaiseva adverbi tai välinettä ilmaisevan substantiivi. Paikkaa ilmaisevat substantiivit liittyvät luonnollisesti ulkoilmaan; diskurssiprosodian kollokaateista virkkeissä esiintyy esimerkiksi kollokaatit *luonnossa*, *luontoon* ja *metsissä* (esimerkit 3, 4, 5 ja 6).

- 3) Parasta Suomessa on jokamiehenoikeus. Voimme **kulkea metsissä** ja uida järvissä ilman maanomistajan lupaa.
- 4) Jokamiehenoikeudella **luonnossa** saa **liikkua** ilmaiseksi, mutta eurot astuvat kuvaan silloin kun valtion mailla liikutaan luontomatkaileurituksen opastamana.
- 5) Retkeilijät saattavat esimerkiksi luulla, että avotulen tekeminen **luontoon** kuuluu jokamiehenoikeuksiin.
- 6) Lindfors huomauttaa, että Suomessa on voimassa jokamiehenoikeudet ja **luontoon** voi mennä liikkumaan.

Muita paikkoja, joissa jokamiehenoikeuksilla voidaan kulkea, ovat aineistossa esimerkiksi *poluilla*, *jäällä*, *yksityisteillä* ja *toisen omistamilla mailla*. Toisen omistamiin maihin keskityn tarkemmin luvussa 4.3. Välinettä ilmaisevilla substantiiveilla sekä tavan adverbilla taas kuvataan esimerkiksi liikkumismuotoa (*jalan*, *pyörällä*) sekä liikkumisen vapautta (*ilmaiseksi*, *vapaasti*).

Aineistosta nousee merkitsevien kollokaattien listalle monia luonnosta saatavien ravinnoksi käytettävien aineiden ja muiden asioiden keräämiseen liittyviä kollokaatteja. Nämä kollokaatit ovat *marjojen*, *kerätä*, *poimia* ja *marjoja*. Kollokaatit *poimia* ja *marjoja* esiintyvät usein samassa virkkeessä, kuten esimerkeissä 7 ja 8.

- 7) Marja-alalla uhkauksiin suhtaudutaan rauhallisesti, sillä jokamiehenoikeus sallii yksityishenkilöiden **poimia marjoja** ja sieniä myös yksityismailla.
- 8) TURVAPAIKANHAKIJAT voivat **poimia marjoja** jokamiehenoikeuden nojalla siinä missä suomalaisetkin.

Muita aineiston mukaan poimittavia antimia on esimerkiksi kukat, luonnontuotteet, sienet, risut ja kävyt. Kollokaattia *kerätä* käytetään hyvin samaan tapaan, eikä luonnontuotteissa ole juuri eroa *poimia*-kollokaatin kanssa, kuten esimerkit 9 ja 10 osoittavat.

- 9) Jokamiehenoikeus antaa vapauden **kerätä** sieniä, marjoja sekä ruohovartisten kasvien maanpäällisiä osia.
- 10) Kranssin tai köynnöksen voi sitoa miltei mistä tahansa: puolukan tai mustikan varvuista, havuista, kanervista, syksyn lehdistä. Jokamiehenoikeuden turvin saa kuitenkin **kerätä** vain maahan varisseita aineksia, muihin tarvitaan maanomistajan lupa.

Diskurssiprosodian merkitseviin kollokaatteihin kuuluu myös kolme hyvin väljämerkityksellistä kollokaattia: verbit *käyttää* ja *tehdä* sekä substantiivijohdos *käyttö*. *käyttää*-kollokaatilla voi olla hyvin abstrakti merkitys, joka ei viittaa mihinkään konkreettiseen toimintaan (esimerkin 11 *käyttää luontoa*), tai spesifimpi, esimerkiksi tietyn esineen operoimiseen liittyvä merkitys (esimerkin 12 *käyttää heittokelaa*).

11) JOKAMIEHENOIKEUKSILLA tarkoitetaan kaikkien oikeutta **käyttää** luontoa riippumatta siitä, kuka on alueen haltija tai omistaja.

12) Onkiminen kuuluu jokamiehenoikeuksiin, mutta heittokelaa ei saa **käyttää**, vaikka syöttinä olisi mato.

tehdä-kollokaatti toimii samalla tavalla. Sekin voi viitata väljästi jonkinlaiseen tekemiseen (esimerkissä 13 *teko*-substantiiviin) tai spesifimmin tiettyyn toimintaan (esimerkissä 14 *kiipeily*-substantiiviin).

13) Laki määrittelee rangaistavia tekoja, joita jokamiehenoikeuden perusteella ei saa **tehdä**.

14) Kiipeily on jokamiehenoikeus jota periaatteessa saa **tehdä** missä vain, huomauttaa Helsingin ympäristöjohtaja Esa Nikunen.

Myöskin väljämerkityksellinen *käyttö*-kollokaatti toimii aineistossa substantiivilausekkeen edussanana, ja saa edelleen objektigenetiivin (VISK § 564) eli käytännön asian (esimerkit 15 ja 16) tai abstraktimman käsitteen (esimerkki 17), jota jokamiehenoikeuden nojalla voi käyttää.

15) Vaikka niiden [*wlan-tukiasemien*] määrä ja yleisyys ovat kovassa kasvussa, niiden **käyttö** ei ole jokamiehenoikeus, linjasi oikeus.

16) Vesiskoottereiden **käyttö** ei liiton mielestä kuulu jokamiehenoikeuden piiriin.

17) Suomalaisen identiteetin ja paikalliskulttuurien **käyttö** on jokamiehenoikeus.

Kollokaatit *oikeutta* ja *oikeus* ovat abstrakteja substantiiveja, jotka saavat usein laajennukseksi A-infinitiivilausekkeen (VISK § 593). Kollokaattien konkordansseissa nämä A-infinitiivilausekkeet ovat juuri tässä luvussa esiteltyjä toimintoja, joita jokamiehenoikeuksien ansiosta voi tehdä (ks. esimerkit 18, 19, 20, 21, 22 ja 23). Esimerkeissä A-infinitiivilausekkeet määrittävät *oikeutta*- ja *oikeus*-substantiiveja, joten ne kuuluvat NP:hen (VISK § 506). Koska tästä näkökulmasta nämä toiminnot muodostavat substantiivin kanssa lausekkeen, liittyvät *oikeutta*- ja *oikeus*-kollokaatit kiinteästi tämän diskurssiprosodian muihin toimintoihin merkitseviin substantiiveihin ja siten kuuluvat *jokamiehenoikeuksien mahdollistamaa* -diskurssiprosodiaan.

oikeus-kollokaatti saa esimerkkivirkkeissä usein predikaatikseen *kuuluu*-verbin (18 ja 19) tai esimerkiksi *olla*-verbin (20).

18) Jokamiehenoikeuteen **kuuluu** muun muassa **oikeus** poimia maasta marjoja ja sieniä, kuivia risuja ja käpyjä.

19) Jokamiehen oikeuksiin **kuuluu oikeus** poimia rauhoittamattomia luonnonkukkia.

20) Ratsastajainliitto lähtee siitä, että ratsukolla on jokamiehen oikeuteen perustuen **oikeus** liikkua yksityisteillä ja maastossa maksutta.

oikeutta-kollokaatti taas saa esimerkkivirkkeissä predikaatikseen *tarkoittaa*-verbin muodon, kuten esimerkeissä 21 ja 22, tai jonkin muun tarkoittamista merkitsevän verbin.

21) Määritelmähirviö **tarkoittaa** suomeksi jokamiehen oikeuksia: **oikeutta** sienestää, marjastaa ja metsästää toisen omistamalla mailla.

22) JOKAMIEHEN OIKEUKSILLA **tarkoitetaan** kaikkien **oikeutta** käyttäen luontoa riippumatta siitä, kuka on alueen haltija tai omistaja.

4.2.2 Rajaaminen-diskurssiprosodia

Taulukossa 4 esittelen rajaaminen-diskurssiprosodiaan kuuluvat merkitsevät kollokaatit. Merkitseviä kollokaatteja on 15, ja ne muodostavat 25 prosenttia kaikista merkitsevistä kollokaateista, siis miltei neljäsosan.

TAULUKKO 4 Rajaaminen-diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyyshluvut ja sija kollokaattilistalla

Rajaaminen:	frekv.	merk. luku	sija
piiriin	10	10.73611	1
turvin	9	10.37765	5
kuulu	23	10.35278	6
nojalla	11	10.32612	7
kuuluu	34	9.60217	12
rajoittaa	12	9.49013	14
perustuu	8	9.11462	15
perusteella	13	9.08714	16
kaikille	11	9.08220	17
vapaasti	9	9.03662	19
sallittua	8	8.68835	27
laki	9	8.40190	31
saa	60	8.12064	38
mukaan	33	7.24612	45
voi	42	6.81694	51

Rajaaminen-diskurssiprosodian merkitsevät kollokaatit koostuvat niin verbeistä (*kuulu*, *kuuluu*, *rajoittaa*, *perustuu*, *sallittua*, *saa*, *voi*), adpositioista (*turvin*, *nojalla*, *perusteella*, *mukaan*), substantiiveista (*piiriin*, *laki*), adverbeista (*vapaasti*) ja pronomineista (*kaikille*).

Analyysiluvun alussa viittasin mahdollisuudet- ja rajaaminen-diskurssiprosodioiden yhteyteen toisiinsa sekä eroavaisuuksiin. Rajaaminen-diskurssiprosodiassa jokamiehenoikeuksista kirjoitetaan siitä käsin, kuinka ne rajautuvat. Huomio kiinnittyy siis siihen, mitkä asiat kuuluvat jokamiehenoikeuksiin ja mitkä eivät, mitä jokamiehenoikeudet tarkoittavat ja mihin ne perustuvat.

Jokamiehenoikeuksia rajataan lehtiartikkeleissa erilaisin rakentein. Frekventti rajaamiskeino on esimerkiksi *kuulua piiriin* -rakenne (esimerkit 23 ja 24).

23) Tryffeli ei **kuulu** jokamiehenoikeuden **piiriin** eikä ole vapaasti poimittavissa.

24) Pienimittainen kivien ja mineraalien ei-kaupallinen kerääminen **kuuluu** marjastuksen tavoin jokamiehenoikeuksien **piiriin**, eikä siihen tarvita sen kummempia lupia.

Diskurssiprosodian merkitsevistä kollokaateista rakenteessa esiintyvät kollokaatit *piiriin*, *kuulu* ja *kuuluu*. Kuten esimerkit 23 ja 24 osoittavat, rakenteella rajataan jokamiehenoikeuksia niin sallimisen (*kuuluu*) kuin kieltämisen (*kuulu*, kieltomuoto) kautta. Salliminen ja kieltäminen esiintyvät aineistossa miltei yhtä paljon. Näiden selkeiden jokamiehenoikeuksia rajaavien virkkeiden lisäksi rakennetta käytetään joitain kertoja ilmaisemassa epävarmuutta jokamiehenoikeuksien rajauksesta, kuten esimerkissä 25:

25) "Jos marjanpoimijoita tulee bussilasteittain, voidaan kysyä, **kuuluuko** tällainen toiminta jokamiehenoikeuksien **piiriin**", hän sanoi HS:lle keskiviikkona.

Tällöin *kuulua*-verbiin kuuluu kysymyspartikkeli *-kO*. Taivutusmuoto *kuuluukO* ei kuitenkaan ole noussut merkitsevien kollokaattien joukkoon.

Muita frekventtejä rajaamiskeinoja ovat *turvin*- ja *nojalla*-rakenteet (esimerkit 26 ja 27) sekä *perusteella*- ja *mukaan*-rakenteet (esimerkit 28, 29 ja 30). Kaikki neljä kollokaattia ovat adpositioita. *turvin*- ja *nojalla*-rakenteiden avulla viitataan lähtökohtaisesti aina jokamiehenoikeuksien perusteella sallittuihin toimintoihin.

26) Etsijä **voi** jokamiehenoikeuden **turvin** liikkua ja naputella vasaralla pieniä, korkeintaan nyrkinkokoisia näytteitä lähes missä vain.

27) Näin ollen sukeltaminen on jokamiehenoikeuden **nojalla** lähtökohtaisesti **sallittua** kaikissa sellaisissa paikoissa, missä uiminenkin.

perusteella- ja *mukaan*-rakenteilla taas viitataan niin sallittuihin kuin kiellettyihinkin toimintoihin (28, 29 ja 30).

28) Laki määrittelee rangaistavia tekoja, joita jokamiehenoikeuden **perusteella** ei saa tehdä.

29) Jokamiehenoikeuden **mukaan** pihapiirissä ei saa liikkua, mutta vesistöjen pihapiiriä ei ole määritelty.

30) Jokamiehenoikeuksien **mukaan** kaikilla on lupa oleskella ja yöpyä tilapäisesti alueilla, joilla liikkuminenkin on sallittua.

Nämä neljä adpositiota sisältävissä virkkeissä on monesti verbinä myös diskursi-
siprosoodian kollokaateiksi nousseet *voi* tai *saa* (26, 28, 29). *voida* ja *saada* ovat modaali-
verbejä, joista *saada*-verbi on lähtökohtaisestikin deonttinen verbi ja *voida*-verbi taas
saa potentiaalisesta monimerkityksellisyydestään huolimatta konkordansseissa pää-
osin deonttisen merkityksen (VISK § 1569); molemmilla viitataan toimintaan, joka on
mahdollista, koska jokin taho sallii sen. Verbien kieltomuoto ja yksikön kolmannen
persoonan preesens ovat muodoltaan samanlaisia, mikä mahdollistaa sen, että aineis-
tossa kollokaatit esiintyvät niin myönteisissä kuin kielteisissä yhteyksissä. Lisäksi ra-
kennetta hyödyntävissä virkkeissä esiintyy merkitsevistä kollokaateista verbin parti-
siipin passiivimuoto *sallittua*, jolla ilmaistaan mahdollista toimintaa.

Rakennetta käytetään suurimmilta osin jokamiehenoikeuksien rajaamiseen sal-
limisen kautta, mutta kuten esimerkissä 28 ja 29, rakennetta voidaan käyttää myös
kieltämisen kautta.

Kollokaatin *perustuu* avulla aineistossa selitetään, että jotakin toimintaa voidaan
tehdä tai tehdään jokamiehenoikeuksien ansiosta. Esimerkissä 31 näkökulma on ne-
gatiivinen: toiminta on haitallista, mutta jokamiehenoikeudet mahdollistavat sen. Esi-
merkeissä 32 ja 33 viitataan virkistystoiminnan ja kaupallisen retkeilytoiminnan puut-
teeseen, jolloin alueella on retkeiltävä vain jokamiehenoikeudella.

31) Jäällä hurjastelusta on tullut maan tapa. Jäällä ajo **perustuu** jokamiehenoikeuteen, ja
sitä koskee 80 km/h nopeusrajoitus, jota kuitenkin ilmeisen paljon rikotaan.

32) Sipoonkorpi on Nuuksion järviylängön jälkeen Helsingin seudun toiseksi merkittävin
rakentamaton metsäalue. Luonnossa liikkuminen **perustuu** siellä nykyisellään jokamie-
henoikeuteen eikä ohjattua retkeilytoimintaa ole.

33) "KORVEN" ALUE VAATII tarkennusta, ja ulkoilijankin on oltava omatoiminen, koska
virkistyspalvelut ovat vielä hyvin vähäiset. Alueen käyttö **perustuu** jokamiehenoikeuteen.

Diskurssi-
siprosoodian kollokaatteihin kuuluvat adverbi *vapaasti* ja kvanttoripro-
nomini *kaikille* ilmaisevat nähdäkseni jossain määrin affektiivista jokamiehenoikeuk-
sien rajaamista sallimisen kautta. Esimerkeissä 34, 35 ja 36 adverbit ovat lauseen mer-
kityksen kannalta vapaaehtoisia, joten ne toimivat vahvistavina adverbeina.

34) Jokamiehenoikeuden mukaan toisen mailla saa **vapaasti** poimia marjoja, sieniä ja muita
luonnon antimia, kunhan ei häiritse eikä mene pihapiiriin.

35) Mutta nimenomaan maastopyöräilyyn suomalaiset olosuhteet ovat erinomaiset: po-
luilla saa kulkea **vapaasti** jokamiehenoikeuksin, ja --.

36) Jokamiehenoikeus takaa kuitenkin **kaikille** liikkumisen vapauden luonnossa.

rajoittaa-kollokaatti viittaa seikkoihin, jotka rajoittavat tai saattavat rajoittaa jo-
kamiehenoikeuksia. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi lait ja lakiesitykset (esimerkit
37 ja 38) tai kuvainnollisesti maantieteelliset seikat (esimerkki 39) sekä muissa esiinty-
missä esimerkiksi urheilukilpailut tai verot.

37) Alue voidaan rauhoittaa luonnonsuojelulain nojalla ja järjestyssäännöllä voidaan **rajoittaa** jokamiehenoikeuksia.

38) Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä maa- ja metsätalousministeriön esitys vaarantaa vapaan mielenosoittamisen oikeuden ja **rajoittaa** jokamiehenoikeutta.

39) Jokamiehenoikeutta **rajoittaa**, että saarille pääsyyn tarvitaan venettä.

Jokamiehenoikeuksien rajaamista tehdään aineistossa myös käyttäen virkkeessä *laki*-kollokaattia, kuten esimerkeissä 40 ja 41.

40) **Laki** määrittelee rangaistavia tekoja, joita jokamiehenoikeuden perusteella ei saa tehdä.

41) **Laki** ei rajaa jokamiehenoikeutta kansallisuuden mukaan.

Tällöin viitataan siihen, että jokamiehenoikeuksia ei määritellä laissa oikeuksina, vaan reunaehdot ja käyttämisen rajat tulevat ilmi lainsäädännössä kiellettyjen asioiden (esimerkki 40) tai sieltä puuttuvien rajausten (esimerkki 41) avulla (Tuunanen ym. 2012: 14).

4.2.3 Määrittely-diskurssi

Mahdollisuudet- ja rajaaminen-diskurssiprosodioiden kollokaateista ja niiden konkordanssiriveistä aktuaalistuu diskurssi, jota nimitän määrittely-diskurssiksi. Diskurssin viitekehyksessä jokamiehenoikeudet nähdään ilmiönä, jonka alle kuuluu tiettyjä toimintoja. Diskurssissa jokamiehenoikeuksia jäsenellään ja niistä kirjoitetaan joukkoon sisällyttämisen näkökulmasta eli ilmaisemalla, mitkä toiminnot kuuluvat niihin ja mitkä toiminnot eivät kuulu.

Ylivoimaisesti suurin osa aineistosta nousevista merkitsevistä kollokaateista rakentavat ensisijaisesti määrittely-diskurssia. Syynä voi olla se, että jokamiehenoikeudet nähdään merkitykseltään epäselvänä tai määrittelyä tarvitsevana. Toki diskurssin hegemoniseen asemaan vaikuttaa aineiston luonne: sanomalehden artikkelien tehtävänä on usein välittää tietoa. Harvaa käsiteltävää aihetta on kuitenkin syytä määrittellä hyvin usein tai miltei aina, kun aiheesta kirjoitetaan.

Jokamiehenoikeuksien määrittely tapahtuu diskurssissa sanastollisesti kahteen edellä esiteltyyn diskurssiprosodiaan jaottelemillani rakenteilla. Ensimmäinen rakenne on verbit ja substantiivit, jotka ilmaisevat jokamiehenoikeuksien nojalla tehtäviä toimintoja. Tällaisia kollokaatteja analysoin mahdollisuudet-diskurssiprosodian kohdalla (ks. luku 4.2.1). Toiminnot ovat luonnossa tehtäviä asioita (*onkiminen, kerätä marjoja*) tai sitten luontoon viitataan paikan ilmauksella (*kulkea metsissä*). Toinen rakenne liittyy rajaamiseen, ja nämä sanaluokallisesti vaihtelevammat ilmaukset ilmaisevat suhdetta jokamiehenoikeuksiin. Tällaisia kollokaatteja analysoin rajaaminen-diskurssiprosodian alaluvussa (ks. luku 4.2.2). Yhteensä diskurssi siis rakentuu virkeissä, jotka kertovat, mitä jokamiehenoikeuksiin kuuluu ja ei kuulu.

Samalla, kun diskurssissa määritellään jokamiehen oikeuksia ilmaisemalla, mitkä toiminnot kuuluvat sen alle, ilmaistaan, mitä toimintoja jokamiehen oikeuksien nojalla saa ja ei saa tehdä. Niinpä diskurssille hyvin ominaista on deonttisen modaalisuuden ilmentäminen. Deonttista modaalisuutta ilmaistaan etenkin modaaliverbeillä (*voida, saada*) ja verbin partisiipin passiivimuodolla (*sallittua*).

Diskurssin kontekstissa tapahtuva jokamiehen oikeuksien määrittely toteutuu melko usein niin sanotusti toiminnasta käsin ja harvemmin jokamiehen oikeuksista käsin. Tällä tarkoitan sitä, että aineistossa tapahtuvat määrittelyt ovat useimmiten esimerkin 42 kaltaisia, joissa lauseenjäsenet ovat järjestyksessä subjekti-predikaatti-predikaatiivi, eli jokamiehen oikeuksiin kuuluva toiminto esiintyy lauseessa ensimmäisenä:

42) **Onkiminen kuuluu jokamiehen oikeuksiin** ja se on hyvä tapa tutustua luontoon.

Sen sijaan niin sanotusti jokamiehen oikeuksista käsin toteutuva määrittely eroaisi sanajärjestykseltään: predikaatiivi olisi ensimmäisenä, ja lause olisi muodossa *jokamiehen oikeuksiin kuuluu onkiminen --*. Diskurssintutkimuksessa on kuitenkin oleellista, mitä kielellä tehdään ja millaista kuvaa todellisuudesta rakennetaan, ja nähdäkseni se mitä kielellä kuitenkin tehdään, on määrittelyä. Hyvin usein jokamiehen oikeuksista kirjoitettaessa on selvästi paljon väliä sillä, kuuluuko jokin toiminta niihin vai ei. Ilmiö johdetaan teeman kuljettamisesta: usein jokamiehen oikeudet eivät ole tekstissä sillä hetkellä teemana, vaan teemana on toiminta, esimerkissä 42 onkiminen. Jokamiehen oikeudet eivät siis mahdollisesti ole kovinkaan usein artikkelien pääaiheena, vaan ne liitetään aiheeseen puhuttaessa muista toiminnoista.

Toiminnan kohteena diskurssissa on usein hypoteettinen ulkoilija tai lukija, jolle jokamiehen oikeuksia määritellään. Toiminnan kohteeseen voidaan viitata, esimerkiksi esimerkissä 26 käytetään substantiivivia *etsijä*. Toiminnan kohde voidaan jättää myös merkitsemättä. Keinoina käytetään esimerkiksi nollapersoonaa (esimerkki 35) tai passiivimuotoa (esimerkki 31).

Diskurssin olemassaoloon ja vakiintuneisuuteen viittaa esimerkiksi Ympäristöministeriön ohjelehtinen, joissa jokamiehen oikeudet esitellään lyhyesti muodossa *saat ja et saa* (esimerkiksi Ympäristöministeriö 2016: 20). Myös tekemällä Google-kuvahaun hakutermin *jokamiehen oikeudet* löytää lukuisia kuvamuotoisia listauksia, joissa esitellään, mitä jokamiehen oikeuksien nojalla saa ja ei saa tehdä. Niinpä diskurssin voisi sanoa olevan verrattain yhteisesti jaettu.

Suomi hyväksyi vuonna 2013 Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta. Suojelemisella tarkoitetaan sopimuksessa aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuutta varmistavia toimia, esimerkiksi sen määrittämistä, säilyttämistä sekä välittämistä. (Valtiosopimus 47/2013 2 artikla.) Voisi nähdä, että diskurssin viitekehyksessä toteutetaan tätä tehtävää, sillä siinä jokamiehen oikeuksia määritellään Suomen levikiltään suurimmassa päivälehdessä.

4.3 Muutostarpeet-diskurssiprosodia ja -diskurssi

Taulukossa 5 esitän muutostarpeet-diskurssiprosodian kuusi merkitsevää kollokaattia. Diskurssiprosodian kollokaatit muodostavat 14 prosenttia kaikista merkitsevistä kollokaateista.

TAULUKKO 5 Muutostarpeet-diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyyshluvut ja sija kollokaattilistalla

Muutostarpeet:	frekv.	merk. luku	sija
rajata	12	10.61212	3
ulkopuolelle	10	10.04423	8
tulisi	16	8.96487	21
pitäisi	16	8.17210	37
mielestä	9	7.57030	42
enää	8	7.05934	50
tulee	10	6.72230	53
nyt	15	6.33151	58

Merkitsevät kollokaatit muodostuvat verbeistä (*rajata*, *tulisi*, *pitäisi*, *tulee*), adpositioista (*ulkopuolelle*, *mielestä*) ja adverbeista (*enää*, *nyt*). Diskurssiprosodiaan kuuluvissa virkkeissä kirjoitetaan jokamiehen oikeuksiin kuuluvien oikeuksien mahdollisista muutoksista tai siitä, keille jokamiehen oikeuksien tulisi kuulua.

rajata-kollokaatilla esitetään kahdenlaisia muutosehdotuksia jokamiehen oikeuksiin. Yhtäältä sillä ilmaistaan, että jonkin toiminnan ei tulisi kuulua jokamiehen oikeuksiin (esimerkit 43 ja 44). Tätä merkitystä ilmaisevat virkkeet sisältävät usein ja myös näissä esimerkeissä diskurssiprosodian merkitsevän kollokaatin *ulkopuolelle*.

43) MTK LINJASI taannoin, että liiketoiminta pitäisi **rajata** jokamiehen oikeuden **ulkopuolelle**.

44) Pitäisikö ammattimainen marjastus **rajata** jokamiehen oikeuden **ulkopuolelle**?

Toisaalta *rajata*-kollokaatin avulla ilmaistaan, että jokamiehen oikeuksien ei pitäisi kuulua kaikille (esimerkit 45 ja 46).

45) Thaipöimijat ovat herättäneet vastustusta ja aktiivisimmat vastustajat haluavat **rajata** vierasmaalaisten jokamiehen oikeuksia Lapissa.

46) MATKAOPAS Riitta Mustonen haluaisi (HS Mielipide 3.10.) **rajata** jokamiehen oikeudet koskemaan vain suomalaisia.

Kaikissa esimerkeissä predikaattina on verbi *pitäisi*, joka kuuluu diskurssiprosodian merkitseviin kollokaatteihin.

tulisi- ja *pitäisi-*kollokaatit ovat konditionaalimuotoisia modaaliverbejä ja muodostavat A-infinitiivin kanssa nesessiivirakenteita (VISK § 505), joissa esitetään jokamiehen oikeuksien määrittelyyn ja rajaamiseen (esimerkit 47, 48 ja 49) liittyviä muutostaatuksia.

47) Suomen eduskunnan **tulisi** säätää laki, jossa määritellään jokamiehen oikeudet, osoitetaan varat ja toimenpiteet lain toteuttamiseen sekä määrätään sanktiot lain rikkomisesta.

48) Järjestetyn liiketoiminnan ei **tulisi** kuulua miltään osin jokamiehen oikeuksiin, sillä toisen omaisuudella ei saa rahastaa.

49) Jos muistan oikein, niin jokamiehen oikeus käsittää toimintaa omaan tarpeeseen. Eli oikeastaan kaikki kaupallinen jokamiehen oikeutta hyödyntävä toiminta **pitäisi** luvanvarais-
taa.

Myös *tulee-*kollokaattia käytetään samalla tavalla nesessiivirakenteiden muodostamiseen, kuten esimerkeissä 50. Indikatiivimuotoisena näkisän sen kuitenkin ilmaisevan vahvempaa deonttista modaalisuutta.

50) MTK:n mielestä toisen omaisuuden käyttäminen liiketoimintaan **tulee** rajata lailla selkeästi jokamiehen oikeuksien ulkopuolelle.

Äsken käsittelemääni *pitäisi-*kollokaattia käytetään todellisten muutosehdotusten lisäksi myös silloin, kun jokamiehen oikeudet-termiä ei käytetä kirjaimellisista, luonnossa liikkumiseen ja toimimiseen liittyvistä asioista vaan ylipäättänsä sellaisista toiminnoista ja asioista, joiden tulisi olla kaikille saatavilla. Tällaisiksi metaforallisiksi jokamiehen oikeuksiksi ehdotetaan etenkin digitaalioihin liittyviä sisältöjä, kuten esimerkeissä 51, 52 ja 53:

51) ”Koodaamisen **pitäisi** olla jokamiehen oikeus. --”

52) Haastateltu mies toteaa, että digipalvelujen **pitäisi** olla jokamiehen oikeus ja niiden pitäisi olla helppokäyttöisiä.

53) Anonyymi ja ilmainen internetyhteys **pitäisi** nähdä 2000-luvun jokamiehen oikeutena, jonka turvaamisessa valtiovallalla on keskeinen rooli.

Myös *tulisi-* ja *tulee-*kollokaatit esiintyy kerran tällaisessa funktiossa (esimerkit 54 ja 55). *pitäisi-*kollokaatin kohdalla tällainen funktio on kuitenkin huomattavasti yleisempi.

54) ÄÄNITUTKIJA, Helsingin yliopiston dosentti Outi Ampuja sanoo, että hiljaisuuden **tulisi** olla jokamiehen oikeus.

55) Hyvin järjestetyn ensihoidon **tulee** kuulua sivistysvaltiossa jokamiehen oikeuksiin.

*mielestä-*kollokaatilla ilmaistaan aineistossa luonnollisesti sitä, että kirjoittaja esittää jonkun tahon tai oman mielipiteensä (esimerkki 56).

56) Marjayritysten **mielestä** kaupallinen metsämarjojen poiminta jokamiehenoikeuksilla tulisi sallia, mutta siihen liittyviä käytäntöjä ja pelisääntöjä pitäisi kehittää.

Adverbikollokaatti *enää* ja *nyt* viittaavat nykyisiin ongelmiin jokamiehenoikeuksien noudattamisessa ja määritelmässä. Kollokaatit ovat ajan adverbeja, ja niinpä ne ilmaisevat ajatusta, että aikaisemmin jokamiehenoikeuksien käyttö on ollut kohtuullisempaa, kun taas nykyään niiden varjolla toimitaan liian vapaasti ja häiritsevästi (esimerkit 57, 58, 59, 60 ja 61).

57) Kymen Sanomat kysyy, onko ulkomaisen halpatyövoiman avulla liiketoiminnaksi paisunut marjojen poiminta **enää** jokamiehenoikeuden idean mukaista.

58) Jos sillä on kaupallinen yhteys ja siitä syntyy polkuja metsiin, ratsastus ei **enää** kuulu jokamiehenoikeuksiin ainakaan meidän näkökulmastamme", sanoo lakimies Helena Ålgars Ruotsinkielisen maataloustuottajain keskusliitosta.

59) Vanha kaunis ajatus siitä, että jokainen saa käyskennellä luonnossa, poimia marjoja tai kerätä sieniä, ei ole **enää** tätä päivää.

60) **Nyt** jokamiehenoikeus sallii marjastamisen ja sienestämisen myös kaupalliseen käyttöön ilman maanomistajan lupaa.

61) **Nyt** jokamiehenoikeuksiin vedotaan milloin missäkin tilanteessa, ja laista haetaan suojaa myös itsekäälle ja piittaamattomalle luonnon hyödyntämiselle.

Muutostarpeet-diskurssiprosodian kollokaateista ja niiden konkordanssiriveistä aktualistuu verrattain selkeä diskurssi. Nimitän diskurssia muutostarpeet-diskurssiksi. Diskurssin viitekehyksessä jokamiehenoikeuksista kirjoitetaan niihin kohdistuvien muutostarpeiden näkökulmasta; jokamiehenoikeudet saavat merkityksen jonain, jota pitäisi muokata jollakin tavalla erilaiseksi tai ilmiönä, jonka pitäisi olla laajempi tai suppeampi. Diskurssissa nousee esiin jokamiehenoikeuksissa koettuja epäkohtia sekä niiden käytön tai käyttäjien aiheuttamia ongelmia.

Varsin abstraktina ilmiönä myös jokamiehenoikeuksia koskevat muutostarpeet ovat monenlaisia ja kohdistuvat moniin ilmiöön liittyviin tekijöihin. Ensiksi muutostarpeita kohdistetaan niin toimintoihin, joita jokamiehenoikeuksien perusteella saa ja ei saa tehdä (ks. esimerkit 44, 48, 56 ja 58). Tällaisena toimintana nähdään usein etenkin kaupallinen liiketoiminta. Aineistoa tarkemmin lukiessa selviää, että ongelmana nähdään luontoarvojen vaarantuminen sekä ajatus siitä, että toisen mailla toimiessa harjoitetaan liiketoimintaa toisen omistamilla alueilla.

Toiseksi diskurssissa esitetään muutostarpeeksi se, keitä ihmisiä jokamiehenoikeudet koskevat (ks. esimerkit 45 ja 46). Käytännössä jokamiehenoikeuksien ulkopuolelle haluttaisiin rajata ei-suomalaiset ihmiset ja tarkemmin esimerkiksi ulkomaalaiset marjanpoimijat. Aineistossa taustalla on ajatus siitä, etteivät ulkomaalaiset kunnioita suomalaista luontoa tai osaa noudattaa jokamiehenoikeuksia.

Kolmanneksi muutosta kaivattaisiin siihen, millaisia muita perinteisistä jokamiehenoikeuksista eroavia toimintoja tulisi nähdä jokamiehenoikeutena (ks. esimerkit 51 ja 52). Nämä toiminnot liittyvät usein digitaitoihin.

Edellä esittelemistäni kolmesta muutostarpeiden kohteesta kaksi ensimmäistä kohdistuvat koettuihin jokamiehenoikeuksien ongelmiin tai epäkohtiin, kolmannessa sen sijaan haluttaisiin laajentaa jokamiehenoikeuksien käsitettä kattamaan muitakin kuin luontoon liittyviä toimintoja.

Oleellista toimintaa diskurssissa on mielipiteiden esittäminen. Diskurssi rakentuu harvemmin niin sanotussa neutraalissa toimittajan kirjoittamassa leipätekstissä, vaan mielipidekirjoituksissa ja artikkelien haastateltavien näkemyksinä. Kielellisenä piirteenä diskurssista nousee esiin modaalisuuden, etenkin velvoittavan deonttisen modaalisuuden ilmaiseminen. Modaalisuutta ilmaistaan diskurssissa etenkin kollokaateiksikin nousseissa *tulla-* ja *pitää-*modaaliverbien eri muodoissa.

Diskurssiin viittaavia modaaliverbien saamia A-infinitiivissä olevia edussanoja ovat kollokaatin *rajata* lisäksi esimerkiksi *säättää*, *luvanvaraistaa* ja *kuulua*. *Säättää* ja *luvanvaraistaa* viittaavat selvästi lainsäädäntöön ja sitä kautta jokamiehenoikeuksiin tehtäviin muutoksiin, *kuulua* taas jokamiehenoikeuksien määritelmiin (ks. luku 4.2.2).

Diskurssissa usein esiintyvä toiminnan kohde on jokamiehenoikeuksia kaupallisiin tarkoituksiin käyttävä ihminen. Monesti kyseessä on ulkomaalainen marjanpoimija. Toiminnan kohteelta pyritään jokamiehenoikeuksia muuttamalla estämään toiminta tai hänet pyritään rajaamaan jokamiehenoikeuksien ulkopuolelle. Mielipiteen esittäjät, ovat rooliltaan ja asemaltaan vaihtelevia: mielipidekirjoituksia kirjoittavat usein yksityishenkilöt, pääkirjoitusten kirjoittajilla tai lehtiartikkeleiden haastateltavilla sen sijaan usein on vaikutusvaltaa tai auktoriteettiasema.

Diskurssin olemassaoloon viittaa se, että monissa esittelemissäni aiemmissä tutkimuksissa on keskitytty jokamiehenoikeuksien toimivuuteen ja muutostarpeisiin. Esimerkissä 58 voi huomata kaikuja Vuolteen ja Oittisen (1994) esittämästä huolesta, että vapaan liikkuvuuden myötä ulkomaalaiset kuluttaisivat Suomen luontoa liikaa. Aineistoesimerkein esittelemääni 2000-luvulla käytyä ulkomaalaisiin jokamiehenoikeuksien hyödyntäjiin liittyvää keskustelua hallitsee keskustelu ulkomaalaisista marjanpoimijoista ja jokamiehenoikeuksien mahdollistama luonnon käyttäminen kaupallisiin tarkoituksiin. Tämän lisäksi johdannossa käsittelemäni Tuulentien ja Rantalan tutkimuksen (2013) argumentatiiviset teemat *yksityisomistus* ja *kaupallistuminen* sisältävät kriittisyyttä ja ehdotettuja muutostarpeita jokamiehenoikeuksia kohtaan. Niinpä aiempaan tutkimukseen peilaten diskurssin voisi nähdä olevan verrattain vakiintunut ja jaettu.

4.4 Alueiden omistajuus -diskurssiprosodia ja -diskurssi

Taulukossa 6 esitän alueiden omistajuus -diskurssiprosodiaan kuuluvat merkitsevät kollokaatit, joita on seitsemän kappaletta ja yhteensä 12 prosenttia merkitsevistä kollokaateista.

TAULUKKO 6 Alueiden omistajuus -diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla

Alueiden omistajuus:	frekv.	merk. luku	sija
voimassa	13	9.77066	11
mailla	8	8.94469	22
maanomistajan	15	8.33501	32
lupa	11	8.23420	34
toisen	15	8.18862	36
tarvitaan	8	7.84783	40
aina	10	7.0967	49

Diskurssiprosodian merkitsevät kollokaatit muodostuvat substantiiveista (*mailla*, *maanomistajan*, *lupa*), adverbeista (*voimassa*, *aina*), pronomineista (*toisen*) sekä verbistä (*tarvitaan*). Diskurssiprosodialle ominaista on se, että lausekonteksteissa ilmaistaan tiettyjen toimintojen olevan sallittuja tai kiellettyjä nimenomaan tietyllä alueella. Usein lauseyhteydessä käsitelty tietty alue on jonkun omistama maa-alue.

Aineistossa yleinen tapa viitata toisen omistamaan maa-alueeseen on kollokaattien *toisen* ja *mailla* avulla (esimerkit 62, 63 ja 64).

62) Kaikkien yhteiseksi omaisuudeksi on lainsäädännössämme määritelty vaikkapa marjat. Niiden poimiminen **toisen** maalta kuuluu jokamiehenoikeuksiin.

63) SUOMESSA kansalaisilla on laajat oikeudet liikkua **toisen** omistamilla **mailla**.

64) Jokamiehenoikeuden mukaan **toisen mailla** saa vapaasti poimia marjoja, sieniä ja muita luonnon antimia, kunhan ei häiritse eikä mene pihapiiriin.

Esimerkeissä käytetään indefiniittipronominia *toinen*, joka viittaa omistajaan. *Maa* merkitsee omistusoikeuden kohteena olevaa aluetta (KS s.v. *maa*). Esimerkissä 43 esiintyvän *maa*-sanana ablatiivimuodon *maalta* lisäksi myös yksikön adessiivimuoto *maalla* esiintyy *toisen*-kollokaatin kanssa samoissa virkkeissä. *mailla*-kollokaatin avulla viitataan muihinkin omistussuhteisiin (65 ja 66).

65) Muutenkin olisi iso kynnys lähteä hinnoittelemaan valtion alueita, kun yksityisten **mailla** saa käydä vapaasti jokamiehenoikeuden nojalla.

66) Valtion metsissä voisi ehkä olla jokamiehenoikeus, ei yksityis**mailla**.

Toinen näkökulmana alueellisuuteen jokamiehenoikeuksien kontekstissa on se, että silloin kun jonkin asian tekeminen ei kuulu jokamiehenoikeuksiin, se vaatii kyseisen alueen maanomistajan luvan. Kollokaatit *maanomistajan, lupa* ja *tarvitaan* esiintyvät usein tällaisissa virkkeissä, kuten esimerkeissä 67, 68 ja 69.

67) Metsästä ei myöskään saa mennä hakemaan oksia, sammalta tai jäkälää. Ne eivät kuulu jokamiehenoikeuksiin. Niiden hakemiseen täytyy saada **maanomistajan lupa**.

68) Sitä vastoin jäkälän ja sammalen ottamiseen **tarvitaan aina maanomistajan lupa**.

69) Yhdistys muistuttaa, että kuusenkerkän keruu ei kuulu jokamiehenoikeuteen, vaan niiden irrottamiseen puusta **tarvitaan maanomistajan lupa**.

Myös kollokaatti *aina* esiintyy usein näissä rakenteissa, kuten esimerkissä 68. *tarvitaan*-kollokaatin lisäksi aineistossa esiintyy muitakin modaaliverbejä, kuten *täytyy* esimerkiksi 70.

Kolmas näkökulma jokamiehenoikeuksien alueelliseen ulottuvuuteen luodaan aineistossa *voimassa*-kollokaatin avulla (esimerkit 70, 71, 72, 73 ja 74).

70) Venäjän presidentti omistaa upean rantatontin Ahvenanmaalla. Ja jokamiehenoikeushan on **voimassa** myös siellä.

71) Toiseksi esimerkiksi venerannat, parkkipaikat, pellot ja varastoalueet ovat lain mukaan "erityiseen käyttöön otettuja alueita", eivätkä jokamiehenoikeudet ole **voimassa** niiden välittömässä läheisyydessä.

72) Tässä metsässä ei kaadeta puita, mutta ei myöskään sienestetä, metsästetä eikä käydä patikoimassa. Jokamiehenoikeudet eivät ole täällä **voimassa**.

73) Rallin lähtö-, huolto- ja maalialueet sekä katsomot ovat alueita, joilla jokamiehenoikeudet eivät ole **voimassa** ja joille pääsemisestä saa vaatia maksun, apulaisoikeusasiamies toteaa.

74) Luonnossa kuten yksityisteilläkin jokamiehenoikeudet ovat **voimassa** - kun taas noilla erityisalueilla eivät.

voimassa-kollokaatin sisältävissä virkkeissä käsitellään useimmiten sellaisia alueita, joilla jokamiehenoikeudet eivät ole voimassa. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi esimerkissä x mainitut erityiseen käyttöön otetut alueet, kuten piha-alueet, viljely- ja tuotantotoiminnassa olevat alueet sekä luonnonsuojeluun, tieliikenteeseen ja maanpuolustukseen liittyvät alueet (Tuunanen ym. 2012: 10). Esimerkissä 70 sen sijaan *voimassa*-kollokaattia käytetään viitatessa jokamiehenoikeuksien jossain määrin yllättävään voimassaoloon myös Venäjän presidentti Vladimir Putinin omistamalla tontilla.

Alueiden omistajuus -diskurssiprosodian kollokaateista ja niiden konkordanssiriveistä aktuaalistuu diskurssi, jota nimitän alueiden omistajuus -diskurssiksi. Kun jokamiehenoikeuksista kirjoitetaan diskurssin viitekehyksessä, ne saavat merkityksen sellaisena toimintana, jota tehdään toisten omistamalla maa-alueella tai tästä syystä

huomionarvoisena nähdyllä alueella. Diskurssin viitekehyksessä huomio on näissä alueissa, joissa toiminta tapahtuu.

Kuten luvussa 2.1 esitin, jokamiehenoikeuksille tunnusomaista on se, että ne kohdistuvat toisen omistamaan maa- tai vesialueeseen. Niinpä tällaiset alueet ovat huomion kohteena diskurssin viitekehyksessä. Tällaisiin toisen omistamiin alueisiin viitataan esimerkiksi termien *toisen maa* ja *yksityismaa* erilaisilla muodoilla (ks. esimerkit 62, 63, 64, 65 ja 66). Diskurssi rakentuu myös muunlaisista maa-alueista kirjoittamalla: toisen omistamien alueiden vastakohtaksi nousevat Suomen valtion omistamat alueet (esimerkit 65 ja 66).

Silloin, kun luonnossa liikkujat toimivat jokamiehenoikeuksien sallimissa rajoissa, ei alueiden omistajuussuhteilla ole väliä. Alueellisuuteen joudutaan kiinnittämään huomiota silloin, kun toiminta ei kuulu jokamiehenoikeuksiin, sillä silloin toimintaan tarvitaan lupa kyseisen alueen omistajalta. Tällaiseen näkökulmaan diskurssin sisällä viitataan miltei aina kollokaateiksikin päätyneellä ilmauksella *maanomistajan lupa*. Lisäksi tällaisissa ilmauksissa on usein välttämättömyyttä ilmaiseva nesessiivinen verbi, esimerkiksi *täytyy* tai *tarvita*, joita vahvistetaan ajan adverbilla *aina* (ks. esimerkit 67, 68 ja 69).

Näiden lisäksi diskurssin viitekehyksessä kiinnitetään huomiota jokamiehenoikeuksien kannalta erityisiin alueisiin: sellaisiin, joilla ne eivät ole voimassa tai sellaisiin, joilla ne ovat kenties yllätyksellisestikin voimassa. Tällaisiin alueisiin viitataan aineistossa usein *voimassa*-kollokaatilla (esimerkit 70 ja 71).

Sanastollisesti diskurssia rakennetaan paikallissijamuotoja käyttämällä. Diskurssissa esiintyy paikallissijamuotoisia substantiiveja sekä pronomineja. *voimassa*-kollokaatin konkordansseissa on erityisen paljon paikallissijaisia pronomineja, kuten *siellä*, *täällä*, *joilla* ja *noilla*.

Diskurssin olemassaoloon viittaavat etenkin Ympäristöministeriön (Tuunanen ym. 2012: 3) *Jokamiehenoikeudet ja toimiminen toisen alueella – Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä* -julkaisu, jossa jokamiehenoikeuksia ja niihin kuuluvia toimintoja jäsennellään nimenomaan erilaisten toiminta-alueiden, maanomistajuuden ja maankäytön näkökulmasta.

4.5 Vertailu-diskurssiprosodia ja -diskurssi

Vertailu-diskurssiprosodiaan kuuluvat kolme kollokaatit esitän taulukossa 7. Diskurssiprosodian kollokaatit muodostavat viisi prosenttia kaikista merkitsevistä kollokaateista.

TAULUKKO 7 Vertailu-diskurssiprosodian kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla

Vertailu:	frekv.	merk. luku	sija
suomalaiset	11	8.27027	33
suomessa	38	7.97023	39
suomen	28	7.22849	46

Kaikki diskurssiprosodian kollokaatit ovat substantiiveja. Vaikka diskurssiprosodian kollokaatit eivät merkitsevyysluvultaan ole kovin korkeita, esimerkiksi *suomessa*-kollokaatti on aineiston kolmanneksi frekventein kollokaatti. Muiden diskurssiprosodioiden kohdalla diskurssiprosodian nimi on verrattain helposti johdettavissa myös kollokaattien listasta, toisin kuin tämän diskurssiprosodian kohdalla. Tämä johtuu siitä, että kuten jo aiemmin viittasin, kollokaattien yhteiset merkityskokonaisuudet voivat leksikaalistua hyvin monin eri tavoin (Stubbs 2001: 70–71), ja sen takia niiden merkityskokonaisuudet voidaan havaita vasta konkordansseista. Tulevat aineistoesimerkit osoittavat, että kollokaateilla on esiintymiskontekstissaan juuri vertaileva funktio.

Monissa vertailu-diskurssiprosodian esiintymissä verrataan suomalaisia jokamiehenoikeuksia muiden maiden vastaaviin oikeuksiin tai ylipäättään korostetaan Suomen jokamiehenoikeuksia. Esimerkeissä 75, 76 ja 77 *suomessa*-kollokaattia käytetään tässä tehtävässä.

75) Britanniassa ei ole samanlaista jokamiehenoikeutta kuin **Suomessa**, jossa kansalaiset saavat liikkua käytännössä hyvin vapaasti luonnossa.

76) **Suomessa** on Euroopan laajimmat jokamiehenoikeudet sienien ja marjojen keräämiseen.

77) VAIKKA jokamiehenoikeudet takaavat **Suomessa** poikkeuksellisen vapauden liikkua vesistöissä ja metsissä, korvessakin pitää käyttäytyä.

suomalaiset-kollokaatti esiintyy aineistossa niin substantiivina kuin adjektiivina. Adjektiivina *suomalaiset*-kollokaatti toimii samalla tavalla verratessa suomalaisia jokamiehenoikeuksia muiden maiden vastaaviin kuten edellä esimerkeissä 78 ja 79:

78) Jokamiehenoikeudet ovat voimassa myös Ruotsissa, Norjassa ja Skotlannissa, mutta **suomalaiset** jokamiehenoikeudet ovat maailman laajimpia.

79) **SUOMALAISET** jokamiehenoikeudet ovatkin eurooppalaisittain harvinaisuus. Samankaltaisiin laajoihin oikeuksiin yltävät vain Norja ja Ruotsi.

Substantiivina käytettyä *suomalaiset*-kollokaattia käytetään esimerkiksi viitatessa siihen, kuinka jokamiehenoikeuksia noudatetaan, kuten esimerkeissä 80 ja 81.

80) Joka kesä saaren lehdessä leimahtaa sama keskustelu jokamiehenoikeuksista, joita **suomalaiset** eivät kunnioita.

81) **SUOMALAISET** noudattavat jokamiehenoikeuksia kuitenkin varsin kelpollisesti ja osaavat arvioida esimerkiksi retkeilynsä aiheuttamat haitat, sanoo erityisasiantuntija Miliza Malmelin ympäristöministeriöstä.

Molemmissa esimerkissä on kuitenkin kyse vertailusta. Konkordanssia laajempaa esiintymisyhteyttä tarkastelemalla selviää, että esimerkissä 80 on kyse virolaisesta saaresta, jolla *suomalaiset* eivät noudata jokamiehenoikeuksia ja esimerkissä 81 suomalaisia verrataan ulkomaalaisiin luonnossa liikkujiin, joille jokamiehenoikeudet ovat vieraampia.

Myös *suomen*-kollokaatin avulla korostetaan suomalaisia jokamiehenoikeuksia muihin maihin verrattuna, kuten esimerkissä 82:

82) Siten sellaisten maiden kansalaiset, joiden kotimaassa ei ole vastaavia jokamiehenoikeuksia, voivat käyttää Suomessa oleskellessaan **Suomen** jokamiehenoikeuksia.

Vertailun lisäksi *suomen*-kollokaatti viittaa aineistossa esimerkiksi Suomen Latu-yhdistykseen, joka pyrkii viemään jokamiehenoikeudet Unescon aineettoman kulttuuriperinnön listalle (ks. luku 1). Lisäksi aineistossa viitataan esimerkiksi Suomen lakiin, maineeseen, kansalaisiin ja luontoon.

Diskurssiprosodian kollokaateista ja niiden konkordansseista hahmottuu diskurssi, jota nimitän vertailu-diskurssiksi. Silloin kun jokamiehenoikeuksista kirjoitetaan diskurssin kontekstissa, suomalaiset jokamiehenoikeudet nähdään erityislaatuisina ja muusta maailmasta eroavina sekä asiana, joka erottaa Suomen muista maista. Jokamiehenoikeudet saavat merkityksen kansallisena tai valtiollisena erityisyytenä, tai sitten jonkin valtion kansalaisten omaisuutena tai ominaisuutena.

Diskurssin sisällä tehdään vertailua niin pohjoismaisten jokamiehenoikeuksien sisällä (esimerkki 78) kuin Suomen ja yleisemmin Euroopan välillä (ks. esimerkki 76). Näissä kahdessa tapauksessa vertaillaan selvästi juuri jokamiehenoikeuksien laajuutta ja niiden sallimia toimintoja. Maiden ja maanosien sekä niiden jokamiehenoikeuksien laajuuden lisäksi keskenään vertaillaan eri kansallisuutta edustavia ihmisiä ja sitä, kuinka hyvin he noudattavat jokamiehenoikeuksia (ks. esimerkki 81). Tällöin jokamiehenoikeudet ja niiden noudattaminen nähdään valtion kansalaisten ominaisuutena.

Diskurssin yhteydessä esiintyy kollokaateiksi nousseiden *suomi-* ja *suomalaiset*-substantiivien muotojen lisäksi muita valtioiden, maanosien ja kansalaisuuksien nimityksiä sekä *ulkomaalainen*-substantiivi. Erityislaatuisuutta korostetaan sanastollisesti esimerkiksi adjektiivilla *poikkeuksellinen* sekä adjektiivikantaisella ominaisuudenimellä *harvinaisuus*. Jokamiehenoikeuksia kuvaillaan usein esimerkiksi positiivisen konnotaation saavalla adjektiivilla *laaja*. Vertailtaessa jokamiehenoikeuksia muiden maiden vastaaviin ne saavat selvästi positiivisen konnotaation, toisin kuin esimerkiksi *muutostarpeet*-diskurssissa, jossa huomio kiinnittyy myös muutostarpeisiin ja epäkohtiin (luku 4.4). Toki jokamiehenoikeuksia vertailtaessa näkökulma voisi olla myös negatiivinen, mikäli kirjoittaja esimerkiksi näkisi oikeuksien olevan liian laajat. Näin ei

aineiston perusteella kuitenkin ole. Esimerkissä 75 esiintyy vertailukonjunktio *kuin*, joka nimensä mukaisesti toimii hyvin selvästi vertailevan merkityksen.

Diskurssissa viitataan melko vähän toimijoihin tai toimintaan. Esimerkeissä 80 ja 81 verrataan myös jokamiehenoikeuksien noudattamista kansalaisuudesta riippuen, mutta muuten toimijoita ei juuri nimetä. Esimerkissä 75 mainitaan hyvin yleispätevä toimija *kansalaiset*.

Diskurssin olemassaoloon viittaavat esimerkiksi tutkimukset ja listaukset, joissa vertaillaan suomalaisia jokamiehenoikeuksia muiden maiden vastaaviin oikeuksiin. Tällaisesta tutkimuksesta esimerkkinä on Vuolteen ja Oittisen tutkimuksen osa, jossa käydään läpi ensin Suomen jokamiehenoikeudet ja sen jälkeen Portugalia lukuun ottamatta kaikkien silloisten (1994) Euroopan yhteisön maiden luonnon käyttöoikeudet (1994: 37–42). Lisäksi diskurssiin viittaa Suomen Ladun ja muiden pohjoismaiden ulkoilujärjestöjen pyrkimys viedä pohjoismaiset jokamiehenoikeudet Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon. Hakemusta esitellessä Suomen Latu mainitsee suomalaisten jokamiehenoikeuksien olevan ”maailmanlaajuisesti ainutlaatuiset” (Suomen Latu), mikä on ilmauksena hyvin lähellä vertailu-diskurssissa erityislaatuisuutta korostavia adjektiiveja. Niinpä diskurssin voisi nähdä olevan verrattain vakiintunut.

4.6 Diskurssiprosodioihin ja diskursseihin kuulumattomat kollokaatit

Mihinkään diskurssiprosodiaan tai diskurssiin kuulumattomat 11 kollokaattia esitän taulukossa 8. Kollokaatteja on 18 % kaikista kollokaateista.

TAULUKKO 8 Diskurssiprosodioihin ja diskursseihin kuulumattomat kollokaatit, niiden frekvenssit, merkitsevyysluvut ja sija kollokaattilistalla

Lajittelemattomat:	frekv.	merk. luku	sija
oikeudet	9	9.89223	10
taas	8	7.30726	44
vain	28	7.14061	47
jopa	8	7.13734	48
sanoo	21	6.75539	52
kanssa	9	6.7223	54
niin	17	6.54387	55
osa	8	6.44928	56
paljon	8	6.37991	57
pitää	8	6.17798	59
jo	8	5.65519	60

Kollokaatit koostuvat adverbeista (*taas, vain, jopa, niin, paljon, jo*), substantiiveista (*oikeudet, osa*), verbeistä (*sanoo, pitää*) ja adpositioista (*kanssa*). Ryhmään kuuluvat kollokaatit saavat aineistossa paljon erilaisia merkityksiä ja esiintyvät hyvin monenlaisissa yhteyksissä, ja niinpä niiden ei voi sanoa esiintyvän tyypillisissä lauseyhteyksissä tai diskursiivisissa konteksteissa, mikä on vaatimuksena kollokaattien kuulumiseen johonkin diskurssiprosodiaan. Monien kollokaattien kohdalla yksittäiset esiintymät voisivat sopia diskurssiprosodioihin, mutta näkisin vilpillisenä lajitella niitä vain hyvin satunnaisten osumien perusteella diskurssiprosodioihin. Lisäksi esimerkiksi ajan adverbis eivät nähdäkseni konkordanssiesiintymiä tarkasteltaessa viittaa kyllin selvästi nimenomaan jokamiehen oikeuksiin liittyviin ajallisiin ilmiöihin, vaan toimivat pikemmin lause- ja virketason ajallisten yhteyksien ilmaisijoina. Olen kuitenkin jaotellut mihinkään diskurssiprosodiaan kuulumattomat kollokaatit sanastollisiin ryhmiin ja luon niihin lyhyen katsauksen.

Adverbikollokaatit jakaantuvat muutamaankin selkeään ryhmään. Adverbikollokaateista *vain, jopa* ja *paljon* viittaavat määrään. *vain* viittaa vähyyteen ja kollokaattien yksittäiset merkitykset voisivat kuulua niin rajaaminen-diskurssiprosodiaan (*Niistä saa jokamiehen oikeudella korjata satoa kuka vain*), muutostarpeet-diskurssiprosodiaan (*-- vain suomalaisille --*) kuin alueiden omistajuus -diskurssiprosodiaan (*-- polttopuiden otto eivät ole jokamiehen oikeuksia, vaan sallittu vain maanomistajan luvalla*), muttei yksiselitteisesti niistä mihinkään. Kolme muuta adverbikollokaattia taas viittaavat paljouteen. *taas* ja *jo* ovat ajan adverbeja, mutta eivät viittaa selkeästi jokamiehen oikeuksiin liittyviin aikajäsentelyihin, toisin kuin muutostarpeet-diskurssiprosodiaan kuuluvat kollokaatit *enää* ja *nyt*. *niin* taas on tavan adverbis. Adpositio *kanssa* kuvaa eri tahojen välillä tehtyjä toimintoja. Kahdessa esiintymässä toimittiin maanomistajien kanssa, mutta varsinaisesti maanomistukseen virkkeet eivät liittyneet.

Substantiivi *oikeudet* ja *osa* saavat aineistossa paljon erilaisia merkityksiä. *oikeudet*-kollokaatti viittaa usein jokamiehen oikeuksiin itseensä, mutta ei tyypillisesti tietynlaisissa lauseyhteyksissä. *Osa* taas viittaa aineistossa usein luonnollisesti pienempään osaan jostakin kokonaisuudesta, kuitenkin vain yhdessä tapauksessa jokamiehen oikeuksien osaan.

Verbikollokaatti *sanoo* viittaa monenlaisiin referointeihin, kun artikkeleihin haastateltavat ihmiset sanovat jotakin. Vain yhdessä esiintymässä subjektina on *laki*, joten tämän harvinaisen merkityksen perusteella en näe, että kollokaatti kuuluisi rajaaminen-diskurssiprosodiaan. Verbikollokaatti *pitää* taas saa sekä nesessiivisen merkityksen, puhumiseen liittyvän merkityksen (*pitää puhe*) että mielipiteen esittämiseen liittyvän merkityksen.

5 PÄÄTÄNTÖ

Maisterintutkielmassani olen tarkastellut, millaisia merkitseviä kollokaatteja noodi *jokamiehenoikeudet* saa Helsingin Sanomien verkkoartikkeleissa sekä millaisia jokamiehenoikeuksia jäsentäviä diskursseja verkkoartikkeleissa muodostuu. Merkitsevistä kollokaateista suurin osa oli substantiiveja ja verbejä, puhtaasti adjektiiveja ei nousut kollokaateiksi yhtään. Merkitsevät kollokaatit jakaantuivat niiden funktioiden ja kirjoittajien esittämien asennoitumisten perusteella viiteen diskurssiprosodiaan, jotka ovat jokamiehenoikeuksien mahdollistamaa, jokamiehenoikeuksien rajaaminen, alueiden omistajuus, muutostarpeet ja vertailu. Näistä jokamiehenoikeuksien mahdollistamaa - ja jokamiehenoikeuksien rajaaminen -diskurssiprosodiat ovat suurimmat: niihin kuuluu yhteensä yli puolet merkitsevistä kollokaateista. Muutostarpeet-, alueiden omistajuus - ja vertailu-diskurssiprosodioihin kuuluu kuhunkin noin 10 prosenttia merkitsevistä kollokaateista.

Diskurssiprosodioittain jaoteltujen merkitsevien kollokaattien konkordansseista aktuaalistuu neljä eri diskurssia. Jokamiehenoikeudet saavat aineistossa useimmiten merkityksen toimintana, johon kuuluu ja ei kuulu tiettyjä asioita ja joka mahdollisesti vaatii määrittelemistä verrattain usein. Tämän selvästi eniten esiintyvän määrittely-diskurssin esiintymiseen usein voi vaikuttaa myös aineiston luonne, sillä sanomalehden artikkelien tehtävänä on usein tiedon välittäminen. Määrittely-diskurssin jokamiehenoikeuksia jäsennellään aineistossa jokamiehenoikeuksiin kohdistuvien muutostarpeiden ja ongelmien kautta (muutostarpeet-diskurssi), alueiden kautta, joilla jokamiehenoikeuksia hyödynnetään sekä näiden alueiden omistajien kautta (alueiden omistajuus -diskurssi) sekä niiden erityislaatuisuuden ja kansallisten eroavaisuuksien kautta (vertailu-diskurssi).

Määrittely-diskurssin laaja esiintyminen johtunee osin myös siitä, että jokamiehenoikeudet nähdään epäselvänä käsitteenä tai niiden koettaan lehden toimituksessa tarvitsevan määrittelyä. Lehtonen ym. (2007: 12) esittävät ajatuksen siitä, että urbanisoitumisen takia jokamiehenoikeuksia ei tunneta enää yhtä hyvin kuin aikaisemmin. He pohjaavat näkemyksen Vuolteen ja Oittisen (1994: 27) havaitsemaan tulokseen siitä,

että jokamiehenoikeuksien koettiin toimivan heikommin taajama-alueilla kuin maa-seudulla. Lehtosen ym. tutkimuksen kyselyosiossa väitteeseen ”Ihmiset eivät tiedä nykyään tarpeeksi siitä, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia jokamiehenoikeuksiin kuuluu” vastattiin hyvin vahvasti myöntävästi, niin metsänomistajien, yrittäjien kuin luonnon virkistyskäyttäjienkin taholta (Lehtonen ym. 2007: 39). Tämän perusteella jokamiehenoikeuksien määrittelylle on ehdottomasti tarvetta, myös maan suurimmassa päivälehdessä.

Kaikki aineistossa havaitsemani diskurssit olivat jäljitettävissä myös aiemmassa jokamiehenoikeuksia koskevassa kirjallisuudessa esiintyviin jäsennyksiin, joten diskurssien voi sanoa olevan vakiintuneita ja jaettuja ainakin rajallisessa aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa. Jokamiehenoikeuksia ei ole tutkittu diskurssintutkimuksen menetelmin, joten diskurssien nimitykset ovat luonnollisesti itse kehittelemiäni eivätkä esiinny sellaisinaan aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa. Seuraavaksi esittelen, kuinka diskurssit ovat esiintyneet aiemmassa kirjallisuudessa ja kuinka diskurssien viitekehyksessä esiintyvät asiat ja ilmiöt suhteutuvat havaintoihini omasta aineistostani.

Määrittely-diskurssin voi havaita lukuisissa listauksissa, kuten Ympäristöministeriön ohjelehtisessä (Ympäristöministeriö 2016: 20) sekä lukuisissa internetistä löytyvissä listauksissa (ks. Google-kuvahaku hakusanalla *jokamiehenoikeudet*). Listauksien sanamuodot ovat usein erilaisia: edellä mainitussa Ympäristöministeriön opissa sekä monissa muissa listamuotoisissa jäsentelyissä jokamiehenoikeuksien sisältö määritellään yksikön toisen persoonan muodossa (*Saat onkia ja pilkkiä, et saa roskata*). Aineistossani yksikön toinen persoona ei juuri esiinny, vaan ennemmin käytetään esimerkiksi nollapersoonaa (*Jokamiehenoikeudella luonnossa saa liikkua ilmaiseksi*). Yksikön toista persoonaa käytettäessä direktiivisyys ja modaalisuus ovat nähdäkseni velvoittavampia kuin nollapersoonaa käytettäessä. Diskurssiin viitataan myös Ympäristöministeriön selvityksessä (2007: 8), jonka mukaan maanomistajat, ulkoilijat ja viranomaiset olivat kaikki sitä mieltä, että jokamiehenoikeuksien sisällöstä tiedottaminen on tärkeää.

Muutostarpeet-diskurssi esiintyy johdannossa mainitsemissani tutkimuksissa, joissa useimmiten kyselytutkimuksin on tutkittu jokamiehenoikeuksien toimivuutta ja niihin kohdistuvia muutostarpeita. Miettisen (1997: 54–57) pro gradu -tutkielman mukaan maanomistajat toivoivat muutoksia esimerkiksi marjojen ja sienten poiminnan, kaupallisen toiminnan, leiriytymisen ja pyöräilyn luvallisuuteen. Ympäristöministeriön selvityksessä (2007: 30–31) maanomistajien, ulkoilijoiden ja viranomaisten muutosehdotukset kohdistuvat esimerkiksi yritystoimintaan, kaupalliseen marjastukseen, ratsastukseen, ongintaoikeuteen, koiravaljakkotoimintaan ja oikeuksien kirjaamiseen lakiin. Etenkin marjojen poimintaan ja kaupalliseen toimintaan liittyvät muutosehdotukset sekä vaatimus kirjata oikeudet lakiin nousivat esiin aineistossani. Diskurssi esiintyy myös Tuulentien ja Rantalán (2013: 4) tutkimuksessa havaituissa argumentatiivisissa teemoissa. Yksityisomistus- ja kaupallistuminen-teemoissa

käsitellään muutostarpeita: yksityisomistus-teemassa yhtäältä, että alueen omistajalla tulisi olla enemmän valtaa alueensa käyttöön ja toisaalta, että alueiden yksityisomistus rajoittaa jokamiehen oikeutta liikaa (mts. 4), kaupallistuminen-teemassa kritisoidaan kaupallista marjojen poimintaa, rantojen rakentamista ja luonnon käyttöä turismiin sekä ehdotetaan maksuja hiihtolatuksen käytöstä (mts. 6). Edellä esitetyistä muutostarpeista etenkin marjojen poimintaan ja kaupalliseen toimintaan liittyvät näkemykset ja mielipiteet esiintyivät aineistoni muutostarpeet-diskurssissa, mutta esimerkiksi rantojen rakentamiseen ja hiihtolatuksiin liittyvää kritiikkiä en havainnut aineistossa. Muutostarpeet-diskurssiprosodiaa analysoidessa havaitsemani jokamiehen oikeuksien kuvainnollista käyttöä (-- *digipalvelujen pitäisi olla jokamiehen oikeus* --) aiemmassa kirjallisuudessa ei nähdäkseni ole käsitelty.

Alueiden omistajuus -diskurssi esiintyy esimerkiksi Ympäristöministeriön julkaisussa (Tuunanen ym. 2012), jossa jokamiehen oikeuksia käsitellään maankäytön ja maanomistajan näkökulmasta. Julkaisun yksi pääotsikoista on *Toisen alueella toimiminen*, ja *toisen* on yksi alueiden omistajuus -diskurssiprosodian merkitsevistä kollokaateista. Julkaisun luku muistuttaa sanastollisesti diskurssin kollokaatteja ja esimerkkilauseita; oppaan luvussa esiintyy tiuhaan esimerkiksi sanat *omistaja* (vrt. kollokaatti *maanomistajan*) ja *lupa* (vrt. kollokaatti *lupa*).

Vertailu-diskurssi esiintyy esimerkiksi Vuolteen ja Oittisen (1994: 37–42) katsauksessa Euroopan maiden käyttöoikeuksiin. Sanastollisesti katsauksessa esiintyy luonnollisesti aineistoni tapaan paljon maiden ja alueiden nimiä sekä omassakin analyysissäni esiin nostamani adjektiivi *laaja*, jolla Vuolteen ja Oittisen katsauksessa viitataan Suomen, Ruotsin ja Norjan oikeuksiin muuhun Eurooppaan verrattuna, ei ainostaan Suomen oikeuksiin kuten omassa aineistossani. Jokamiehen oikeuksien ainutlaatuisuutta ei ilmaista yhtä eksplisiittisesti kuin omassa aineistossani, vaikka ajatuksen voikin havaita tekstistä ("Jokamiehen oikeus eli luonnon yleiskäyttöoikeus on hyvin pitkälti pohjoismainen tapaoikeus, joka ei samassa laajuudessa esiinny missään muualla Euroopassa").

Selkeä tutkielmani tuloksiin vaikuttava tekijä on kollokaattien rajaamisessa käytämäni raja-arvo, jonka määritin kahdeksaan. Rajan vuoksi joitain harvemmin yhdessä esiintyviä mutta silti mahdollisesti oleellisia kollokaatteja on jäänyt pois analyysistä. Toisaalta puolustan korkeaa raja-arvoa sillä, että analyysissä mukana olleet kollokaatit esiintyvät verrattain usein yhdessä, ja niinpä "sattumakollokaatteja" ei liene analyysissäni juurikaan. Lisäksi analyysivaiheessa tarkastelin pelkän kollokaattilistan sijaan kollokaattien konkordansseja, joista pystyin jossain määrin paljaalla silmälläkin havaitsemaan ja nimeämään sellaisia toistuvia myötäesiintymiä, jotka eivät ole nousseet kollokaateiksi, mutta olisivat nousseet, jos raja-arvo olisi ollut matalampi. Näistä esimerkkejä ovat esimerkiksi usein mainitut toiminnot, kuten [*poimia*] *sieniä* ja *yöpyä*, jotka olisivat kollokaatteina tulleet lajitelluiksi mahdollisuudet-diskurssiprosodiaan.

Jonkin verran tuloksiin vaikutti haasteet konkordanssiohjelman toimivuuden kanssa. Tunteuttomasta syystä yksittäisten kollokaattien kohdalla ohjelma näytti

allekkain yhden konkordanssirivin vähemmän kuin mikä kollokaatin absoluuttinen frekvenssi oli, joten näiden yksittäisten kollokaattien kohdalla yksi konkordanssirivi on voinut jäädä tarkastelematta. Tarkasteltujen konkordanssirivien määrän takia en kuitenkaan usko tämän vaikuttaneen analyysin tuloksiin kovinkaan paljoa.

Tutkielmani tuloksia tarkasteltaessa tulee muistaa tutkielman tulosten jonkinasteinen subjektiivisuus. Vaikka korpustutkimus monien näkökulmien mukaan tarjoaa objektiivisen näkökulman aineistoon, korpusavusteisessa tutkimuksessakin tutkijan tekemät ratkaisut aiheuttavat tuloksiin subjektiivisuutta. Tutkija joutuu ratkaisemaan, millaisia tekstejä ottaa tutkimukseen, mitä niistä analysoi, millaisia korpusmenetelmiä aineistolle käyttää ja millaisia raja-arvoja esiintymille asettaa. (Baker ym. 2008: 277.) Tekstien kohdalla en ole rajannut verkkoartikkeleita aineiston ulkopuolelle. Käyttämäni korpusmenetelmät ovat laajasti käytettyjä ja raja-arvot perusteltuja. Niinpä valinnoilla olen päässyt kohtuulliseen objektiivisuuteen. Korpustutkimuksen lisäksi diskurssintutkimukseen liittyy aina subjektiivisuutta. Yksi subjektiivisuutta aiheuttava tekijä on tutkijan oma positio tutkimukseen nähden. Olen itse jossain määrin aktiivinen luonnossa liikkuja ja minulla on omat mielipiteeni myös jokamiehen oikeuksista ja niiden merkityksestä. Tämä on voinut aiheuttaa ennako-oletuksia aineistoni tarkasteluun ja analyysiin, vaikka tutkijana olenkin pyrkinyt pitämään omat taustani ja kokemukseni analyysin ulkopuolella, pyrkinyt tunnistamaan nämä ennako-oletukset ennen analyysiä ja harjoittamaan itsereflektiota myös analyysin aikana.

Tutkielmani aineisto sisältää kaikkia sanomalehden tekstilajeja. Siksi siinä sekoittuvat erilaiset tekstilajit ja jäsenysten tuottajat eli kirjoittajien roolit. Esimerkiksi lähtökohtaisesti neutraalin uutisartikkelin esittämät jäsenykset voivat erota suuresti mielipidekirjoittajan näkemyksistä. Samoin voi olla merkitystä sillä, onko mielipidekirjoituksen kirjoittanut ympäristöministeri vai tavallinen kansalainen. Kuitenkin kaikki näkemykset esiintyvät aineistossani yhtäläisinä ja lähtökohtaisesti yhtä merkityksellisinä merkitysten rakentajina. Tämän ”äänten sekoittumisen” olen ratkaissut siten, että tulkitsen kaikkien, toisistaan eroavien Helsingin Sanomien internetsivuilla julkaistujen artikkelien edustavan kuitenkin samaa tekstilajia, verkkoartikkeleita. Liitän pohdintani luvussa 2.2 käsittelemäni eri kontekstin tasoihin. Näkisin, että yhtäältä yksittäiset sanomalehden tekstilajit ja toisaalta verkkoartikkelit edustavat kahta erilaista tilannekontekstia, joista laajempi, verkkoartikkelien tilannekonteksti, on tässä tutkielmassa oleellinen. Verkkoartikkelien tilannekonteksti siis nähdäkseni sisältää kaikkien sanomalehden tekstilajien mahdollisen toiminnan, toimijuuden ja kielenkäytön sekä toimijoiden roolit. (Ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009: 31–33.) On myös huomattava, etteivät kaikki aineistoni artikkelit rakenna todellisuutta ja vaikuta alitajuisiin jäsentelyihin yhtä tehokkaasti: en esimerkiksi voi tietää, kuinka monta kertaa mikäkin artikkeli on luettu eli kuinka paljon yleisöä se on saavuttanut.

Menetelmän osalta tutkielmastani voi pohtia, oliko kollokaattien jaottelu diskurssiprosodioiden paras keino päästä kiinni diskurssisiin. Yhtäältä diskurssiprosodioiden menetelmät olivat jo verrattain lähellä diskurssintutkimuksen menetelmiä,

toisaalta kollokaattien jaottelu diskurssiprosodioihin saattoi kahlita ajatteluani, enkä diskurssien tutkimisen vaiheessa päässyt irti jo tekemistäni diskurssiprosodioiden jäsentelyistä. Kuitenkin kuten jo tutkielman kontekstin kohdalla viittasin, kollokaatiot voivat olla vihje piilevästä diskurssista (Baker 2006: 13) ja diskurssiprosodiat paljastaa diskursseja (Stubbs 2001: 65), joten tutkimuskirjallisuuden perusteella ja verratessa tuloksia aiempaan kirjallisuuteen vaikuttaisi siltä, että valitsemani menetelmät ovat perustellut, eikä ole ongelmallista, vaikka suoritin diskurssien analyysin diskurssiprosodioiden jäsentelyjen pohjalta.

Tutkielmani tuloksiin ja yleistettävyyteen vaikuttaa paljon keräämäni aineiston luonne. Erilaisilla ja erikokoisilla aineistoilla tulevat tutkijat voivat päästä kiinni erilaisiin jokamiehenoikeuksien saamiin merkityksiin. Kiinnostava tutkimuskohde voisi olla hyvin suuressa Suomi24-korpuksessa tehdyt jokamiehenoikeuksien jäsenyykset, sillä aineiston koon lisäksi nettikeskustelujen luonne eroaa suuresti Suomen suurimman päivälehdien verkkoartikkeleista. Suomi24-aineisto edustaisi avointa ja anonyymiä internetkeskustelua, jolloin jokamiehenoikeuksien saamat jäsentelyt ja merkitykset voisivat olla erilaisia verrattuna Helsingin Sanomat -korpukseni, jossa jäsenyyden tuottajat ovat toimittajia, haastateltavia ja nimellään mielipidekirjoituksia kirjoittavia ihmisiä. Hypoteesini olisi, että anonymiteetti saattaisi lisätä kriittisiä äänenpainoja, jolloin jonkinlainen muutostarpeet-diskurssi saattaisi olla omaan tutkielmaani verrattuna hallitsemampi.

Monissa aiemmissa tutkimuksissa aineistona on käytetty eri jokamiehenoikeuksiin liittyvien tahojen, monesti ainakin retkeilijöiden ja maanomistajien haastatteluja. Lehdon (2018) tapaan myös haastatteluja olisi mahdollista tutkia korpusmenetelmin, ja voisikin olla, että korpusavusteisen diskurssintutkimuksen kautta haastatteluaineistoista voitaisiin päästä kiinni sellaisiin merkitysten tuottamisiin, jotka eivät avaudu haastatteluja lukemalla vaan vasta tilastollisten testien avulla.

Tutkielmastani voi olla hyötyä tuleville korpusavusteisen diskurssintutkimuksen tekijöille esimerkkinä tutkielmasta, jossa diskursseja tunnistetaan ja analysoidaan diskurssiprosodioiden kautta. Suomalaisessa korpusavusteisessa diskurssintutkimuksessa kollokaattien jaottelu diskurssiprosodiottain on ollut verrattain vähäistä (ks. luku 3.2.2). Tehtyjä korpusavusteisia diskurssintutkimuksia vertailemalla tulevat tutkijat tai tutkielmien tekijät voivat vertailla menetelmien toimivuutta ja hyödynnettävyyttä omia töitään varten.

Tutkielmani tuo uutta tietoa ja tuloksia jokamiehenoikeuksista ja jossain määrin myös luonnossa liikkumisesta tehdyn tutkimuksen kentälle. Jokamiehenoikeuksista käytävää keskustelua ja kirjoittamista ei ole aiemmin tutkittu tarkasti kielitieteellisestä näkökulmasta. Myöskään sanomalehtiaineistoja ei ole nähdäkseeni aiemmin käytetty jokamiehenoikeuksista tehdyssä tutkimuksessa. Toivon, että työni voisi olla rakentavana osana eri näkökulmista käytyä kansalaiskeskustelua ja että kansallisen näkyvyyden edesauttamana jokamiehenoikeudet kerran saataisiin Unescon aineettoman kulttuuriperinnön listalle.

LÄHTEET

- Aamulehti 2018: Jokaisenoikeus tutuksi. *Aamulehti*, 6.10.2018 s. A4.
- Anthony, Laurence 2019: *AntConc. Version 3.5.8. Computer Software*. Tokyo: Waseda University. – <https://www.laurenceanthony.net/software> 9.12.2020.
- Baker, Paul 2006: *Using corpora in discourse analysis*. London: Continuum.
- Baker, Paul, Gabrielatos, Costas, Khosravini, Majid, Krzyżanowski, Michał, McEnery, Tony & Wodak, Ruth 2008: A useful methodological synergy? Combining critical discourse analysis and corpus linguistics to examine discourses of refugees and asylum seekers in the UK press. – *Discourse & Society* 19 (3) s. 273–306.
- Baker, Paul & McEnery, Tony 2015: Introduction. – Baker, Paul & McEnery, Tony (toim.), *Corpora and Discourse Studies – Integrating Discourse and Corpora* s. 1–19. London: Palgrave Macmillan.
- Biber, Douglas, Conrad, Susan & Reppen, Randi 1998: *Corpus Linguistics. Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clear, Jeremy 1993: From Firth Principles. Computational Tools for the Study on Collocation. – Baker, Mona, Francis, Gill & Tognini-Bonelli, Elena (toim.), *Text and Technology. In Honour of John Sinclair* s. 271–292. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman 1995: *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.
- 2001: *Language and Power. Second edition*. New York: Longman.
- 2003: *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Firth, John Rupert 1957: *Papers in Linguistics 1934–1951*. London: Oxford University Press.
- Gee, James Paul 2011: *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method*. London: Routledge.
- Granger, Sylviane & Meunier, Fanny 2008: Introduction. The many faces of phraseology. – Meunier, Fanny & Granger, Sylviane (toim.), *Phraseology. An interdisciplinary perspective* s. XIX–XXVIII. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Gries, Stefan Th. 2008: Phraseology and linguistic theory. A brief survey. – Meunier, Fanny & Granger, Sylviane (toim.), *Phraseology. An interdisciplinary perspective* s. 3–25. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Hannuniemi, Jenna 2019: *Korpusavusteinen diskurssintutkimus keskiluokkaan ja työväenluokkaan liittyvistä diskursseista Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- Hollo, Erkki J. 2014: *Vesioikeus*. Helsinki: Edita.
- Hunston, Susan 2007: Semantic prosody revisited. *International Journal of Corpus Linguistics* 12 (2) s. 249–268.

- VISK = Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> 16.11.2020.
- Jantunen, Jarmo Harri 2004: *Synonymia ja käännösuomi. Korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännöskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 35. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- 2011: Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFI): typologia, taustamuuttajat ja annotointi. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 16 (1) s. 86–105.
- 2018: Korpusavusteinen diskurssintutkimus (CADS): analyysiesimerkki homouden ja heterouden digitaalisista diskursseista. – *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 11 (1) s. 20-44.
- Johansson, Marjut, Jantunen, Jarmo Harri, Heimo, Anne, Ahonen, Mirka, & Laippala, Veronika 2018: Verkkokeskustelujen kansa: Korpusavusteinen diskurssianalyysi Suomi24-keskustelupalstasta. – *Sananjalka* 60 (1) s. 96–117.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Kaltenborn, Bjørn P., Haaland, Hanne & Sandell, Klas 2001: The Public Right of Access – Some Challenges to Sustainable Tourism Development in Scandinavia. – *Journal of Sustainable Tourism* 9 (5) s. 417–433.
- Komiteanmietintö 1992: 3. Perusoikeuskomitean mietintö.
- KS = Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012. – <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/> 6.1.2021.
- Laaksonen, Kalevi 1980: *Toisen maan yleiskäytöstä*. Helsingin yliopiston yksityisoikuden laitoksen julkaisuja, B 25.
- Leech, Geoffrey 2000: Grammars of Spoken English: New Outcomes of Corpus-Oriented Research. – *Language Learning* 50 (4) s. 675–724.
- Lehti, Lotta, Luodonpää-Manni, Milla, Jantunen, Jarmo Harri, Kyröläinen, Aki-Juhani, Vesanto, Aleksis & Laippala, Veronika 2020: Commenting on poverty online: A corpus-assisted discourse study of the Suomi24 forum. – *SKY Journal of Linguistics* 33 (1) s. 7–47.
- Lehto, Liisa-Maria 2018: *Korpusavusteinen diskurssianalyysi japaninsuomalaisten kielipuheesta*. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 162.
- Lehtonen, Samuli, Heikkinen, Timo & Hirvonen, Jukka 2007: *Jokamiehen oikeuksien tulkintoja ja haasteita luontoliikunnan ja -matkailun kannalta*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2007.
- Luukka, Minna-Riitta 2000: Näkökulma luo kohteen: Diskurssintutkimuksen taustaoletukset. – Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 133–160. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- MediaAuditFinland 2020: *LT ja JT tarkistustilasto*. Päivitetty 5.8.2020. – <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2020/08/LT-tilasto-2019.pdf> 16.9.2020.
- Metsähallitus 2021: Kansallispuistoissa ennätysvilkas vuosi – koronapandemia vahvasti pitkään jatkunutta trendiä retkeilyn suosiosta. – <https://www.metsa.fi/tiedotteet/kansallispuistoissa-ennatysvilkas-vuosi/> 22.4.2021.

- Miettinen, Mari-Kaisa 1997: *Maanomistajien näkemykset jokamiehenoikeuden toimivuudesta ja muutostarpeesta*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitos.
- Paldán, Maiju 2018: *Seksuaalisen haluttomuuden diskurssit Suomi24-korpusaineistossa*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- Partington, Alan 1998: *Patterns and Meanings. Using corpora for English language research and teaching*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- 2003: *The Linguistics of Political Argument: The Spin-Doctor and the Wolf-Pack at the White House*. London: Taylor & Francis Group.
- 2004a: Corpora and discourse, a most congruous beast. – Partington, Alan, Morley, John & Haarman, Louann (toim.), *Corpora and Discourse* s. 10–20. Bern: Peter Lang.
- 2004b: “Utterly content in each other’s company” – Semantic prosody and semantic preference. – *International Journal of Corpus Linguistics* 9 (1) s. 131–156.
- Partington, Alan, Duguid, Alison & Taylor, Charlotte 2013: *Patterns and Meanings in Discourse. Theory and practise in corpus-assisted discourse studies (CADS)*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Sanoma Media Finland Oy 2020: *Sanoma Media Finlandin yleiset käyttöehdot*. – https://oma.sanoma.fi/asiakastuki/yleiset/kayttoehdot?_ga=2.125402954.1193226532.1600159197-1438793119.1538585164 15.9.2020.
- Sinclair, John 1991: *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- 2004: The search for units of meaning. – Sinclair, John: *Trust the Text – Language, corpus and discourse* s. 24–48.
- Stubbs, Michael 1995: Collocations and semantic profiles. On the Cause of the Trouble with Quantitative Studies. – *Functions of Language* 2 (1) s. 23–55.
- 1996: *Text and Corpus Analysis. Computer-assisted Studies of Language and Culture*. Oxford: Blackwell Publishers.
- 2001: *Words and Phrases. Corpus Studies of Lexical Semantics*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Suomen kielen lautakunta 2007: *Sukupuolineutraalin kielenkäytön edistäminen. Suomen kielen lautakunnan kannanotto 22.10.2007*. – https://www.kotus.fi/ohjeet/suomen_kielen_lautakunnan_suosituksia/kannanotot/sukupuolineutraalin_kielenkayton_edistaminen 9.10.2020.
- Suomen Latu: *Jokamiehenoikeudet Unescon listalle*. – <https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/tietoa-ulkoilusta/jokamiehenoikeudet-unescon-listalle.html> 18.9.2020.
- Tuulentie, Seija & Rantala, Outi 2013: Will 'free entry into the forest' remain? Argumentation analysis of Finnish and Swedish discussions on everyman's rights. – Müller, Dieter K., Lundmark, Linda & Lemelin, Raynald H. (toim.), *New Issues in Polar Tourism – Communities, Environments, Politics* s. 177–188. Berlin: Springer.
- Tuunanen, Pekka, Tarasti, Markus & Rautiainen, Anne (toim.) 2012: *Jokamiehenoikeudet ja toimiminen toisen alueella. Lainsäädäntöä ja hyviä käytänteitä*. Helsinki: Ympäristöministeriö.

- Vuolle, Pauli & Oittinen, Anu 1994: *Jokamiehenoikeus – Perinteistä nykypäivää. Tutkimus jokamiehenoikeuden kulttuurisesta, oikeudellisesta ja luontoliikunnallisesta merkityksestä*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 92. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö.
- Ympäristöministeriö 2007: *Jokamiehenoikeuden toimivuus*. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- 2016: *Jokamiehenoikeudet. Lainsäädäntöä ja käytäntöä*. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Aineistolähteet

- Mäkelä, Aleks 2021: *Jokamiehenoikeudet Helsingin Sanomissa -korpus* [tekstikorpus].

LIITTEET

LIITE 1

Jokamiehenoikeudet-noodin merkitsevät kollokaatit, merkitsevyysluvun mukaiset sijat listalla, frekvenssit ja merkitsevyysluvut.

kollokaatti	sija	frekvenssi	merkitsevyysluku
piiriin	1	10	10.73611
onkiminen	2	8	10.65519
rajata	3	12	10.61212
pilkkiminen	4	9	10.47719
turvin	5	9	10.37765
kuulu	6	23	10.35278
nojalla	7	11	10.32612
ulkopuolelle	8	10	10.04423
liikkua	9	24	9.99914
oikeudet	10	9	9.89223
voimassa	11	13	9.77066
kuuluu	12	34	9.60217
oikeutta	13	12	9.52966
rajoittaa	14	12	9.49013
perustuu	15	8	9.11462
perusteella	16	13	9.08714
kaikille	17	11	9.0822
käyttö	18	9	9.07509
vapaasti	19	9	9.03662
metsissä	20	10	8.97711
tulisi	21	16	8.96487
mailla	22	8	8.94469
marjojen	23	11	8.87361
oikeus	24	19	8.85475
luontoon	25	8	8.79269
kulkea	26	9	8.76098
sallittua	27	8	8.68835
luonnossa	28	24	8.63349
kerätä	29	10	8.60366
poimia	30	10	8.57856
laki	31	9	8.4019
maanomistajan	32	15	8.33501

suomalaiset	33	11	8.27027
lupa	34	11	8.2342
käyttää	35	12	8.20773
toisen	36	15	8.18862
pitäisi	37	16	8.1721
saa	38	60	8.12064
suomessa	39	38	7.97023
tarvitaan	40	8	7.84783
marjoja	41	9	7.62633
mielestä	42	9	7.5703
tehdä	43	10	7.44786
taas	44	8	7.30726
mukaan	45	33	7.24612
suomen	46	28	7.22849
vain	47	28	7.14061
jopa	48	8	7.13734
aina	49	10	7.0967
enää	50	8	7.05934
voi	51	42	6.81694
sanoo	52	21	6.75539
tulee	53	10	6.7223
kanssa	54	9	6.7223
niin	55	17	6.54387
osa	56	8	6.44928
paljon	57	8	6.37991
nyt	58	15	6.33151
pitää	59	8	6.17798
jo	60	8	5.65519